

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ

Методичні вказівки

для самостійної та індивідуальної роботи

щодо вивчення дисципліни

«РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

для студентів усіх спеціальностей і форм навчання

Укладач: Савченко В.Ф., д.е.н., професор

Чернігів, 2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ І УПРАВЛІННЯ

Кафедра економічної теорії

Рекомендовано до друку
Вченою радою ЧДІЕіУ
Протокол № _____ від _____ 2014р.

Методичні вказівки

для самостійної та індивідуальної роботи

щодо вивчення дисципліни

«РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА»

для студентів усіх спеціальностей і форм навчання

Чернігів, 2014

Методичні вказівки для самостійної та індивідуальної роботи щодо вивчення дисципліни "Регіональна економіка" для студентів усіх спеціальностей і форм навчання (мета, завдання та змістові модулі, програма, завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять, тематика рефератів та контрольних робіт, тести, рекомендована література).

Укладач: Савченко В.Ф. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2014. – ____ с.

Укладач: Савченко В.Ф., д.е.н., професор

Рецензенти: Гонта О.І., д.е.н., професор

Тропіна В.Б., д.е.н., професор

Стеченко Д.М. д.е.н., професор

Коректор:

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТОВІ МОДУЛІ ДИСЦИПЛІНИ

Мета регіональної економіки: забезпечення високої якості життя населення завдяки досягненню гармонійного сталого розвитку природної, економічної та соціальної підсистем регіону.

Мета навчальної дисципліни: формування знань щодо теоретичних і практичних засад територіальної організації продуктивних сил України, сучасного стану та напрямів регіонального розвитку економіки, а також екологічних знань, мислення та свідомості студентів.

Головні завдання дисципліни:

- засвоєння теорії регіональної економіки і регіонального розвитку, наукових засад регіональної економічної політики;
- оволодіння знаннями про територіальну і галузеву структуру господарського комплексу України та її регіонів, об'єктивну необхідність раціонального та ефективного використання природних, науково-виробничих, людських ресурсів територій країни;
- вивчення принципів раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища, понять про екологічний моніторинг, екологічні стандарти і нормативи.

Предмет: господарський комплекс України та її регіонів.

ЗМІСТОВІ МОДУЛІ з дисципліни “Регіональна економіка”

Змістовий модуль	Назва теми	Кількість годин				
		Лекції	Семінари	ІРС	СРС	Всього
1	2	3	4	5	6	7
1	1. Предмет, метод і завдання дисципліни	2	2	2	6	12
	2. Закономірності, принципи і фактори розміщення продуктивних сил та формування економіки регіонів	2	2	2	6	12
	3. Економічне районування та територіальна організація господарства	2	2	2	6	12
	4. Регіон у системі територіального поділу праці	2	2	2	6	12

1	2	3	4	5	6	7
2	5. Сутність, мета і завдання регіональної економічної політики	2	2	2	6	12
	6. Механізм реалізації регіональної економічної політики	2	2	2	6	12
3	7. Господарський комплекс України, його структура і трансформація в ринкових умовах	2	2	2	6	12
	8. Природний та трудовресурсний потенціал України	2	2	2	6	12
	9. Міжгалузеві господарські комплекси та регіональні особливості їх розвитку і розміщення	4	2	2	4	12
4	10. Економіка України як єдність регіональних соціально-економічних систем	2	2	1	4	9
	11. Економіка регіонів України: стан та перспективи розвитку	4	2	1	2	9
	12. Міжнародні економічні зв'язки України та її інтеграція в європейські та інші світові структури	2	2	1	4	9
	13. Фактори сталого розвитку продуктивних сил	2	2	1	4	9
5	14. Наукові засади раціонального природокористування	2	2	1	2	7
	15. Екологічний моніторинг і система екологічної інформації	2	2	1	2	7
	16. Економічний механізм природокористування та охорони навколишнього середовища	2	2	2	2	8
	17. Економічна і соціальна ефективність природоохоронної діяльності	2	2	1	2	7

1	2	3	4	5	6	7
	18. Світовий досвід і міжнародне співробітництво у сфері охорони навколишнього природного середовища	2	2	1	2	7
Всього годин		40	36	28	76	180

Шкала оцінювання рівня засвоєння навчального матеріалу з дисципліни “Регіональна економіка”

Оцінка за шкалою навчального закладу, бали	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Визначення
90 – 100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82 – 89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75 – 81		C	Добре (у цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67 – 74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60 – 66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальні критерії)
35 – 59	Незадовільно	X	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
0 – 34		F	Незадовільно (з обов’язковим повторним курсом)

**МОДУЛЬНА ОЦІНКА ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ
з дисципліни “Регіональна економіка”**

Оцінка ECTS	Оцінка (за національною шкалою)	Модуль1 (бали) питома вага 0,2	Модуль2 (бали) питома вага 0,2	Модуль3 (бали) питома вага 0,2	Модуль4 (бали) питома вага 0,2	Модуль5 (бали) питома вага 0,2	Сума балів
A	5 (відмінно)	18 – 20	18 – 20	18 – 20	18 – 20	18 – 20	90 – 100
B, C	4 (добре)	15 – 17	15 – 17	15 – 17	15 – 17	15 – 17	75 – 89
D, E	3 (задовільно)	12 – 14	12 – 14	12 – 14	12 – 14	12 – 14	60 – 74
FX	2 (незадовільно) з допуском до екзамену	7 – 11	7 – 11	7 – 11	7 – 11	7 – 11	35 – 59
F	2 (незадовільно) з обов’язковим повторним курсом	0 – 6,5	0 – 6,5	0 – 6,5	0 – 6,5	0 – 34	0 – 34

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ №1-5

Оцінка	Наявність конспекту	Усна або письмова відповідь	Активність	Тест	Реферат	Сума балів
5 (відмінно)	2 – 3	5	2	6	3 – 4	18 – 20
4 (добре)	1 – 2	4	2	6	2 – 3	15 – 17
3 (задовільно)	0 – 1	4	2	5	1 – 2	12 – 14
2 (незадовільно)	0	0 – 4	0 – 1	0 – 4	0 – 2	0 – 11

ПРОГРАМА КУРСУ

МОДУЛЬ 1. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Предмет і завдання регіональної економіки

Визначення регіональної економіки. Предмет і об'єкт вивчення науки. Суть поняття "регіон". Мета і завдання регіональної економіки. Регіональна наука. Розміщення продуктивних сил як головна складова регіональної економіки. Завдання навчального курсу з даної дисципліни.

1.2. Основні принципи і методи дослідження

Визначення терміна "методологія". Принципи цілеспрямованості, цілісності, самоорганізації, специфічності та загальності. Характеристика деяких наукових методів – системного аналізу, синтезу, оптимізації, балансового, картографічного, аналітично-математичного і статистичного. Дослідження регіонального розвитку продуктивних сил – методи економічного районування, типології і класифікації, індексний метод.

1.3. Зміст основних економічних законів регіональної економіки

Методологічна першооснова науки "регіональна економіка". Закони в науковому розумінні терміну. Закони, що впливають на розвиток досліджуваної науки. Закон сталого розвитку продуктивних сил. Визначення слова "регіон" та його відмінність від терміну "економічний район" в законодавстві країни.

1.4. Зарубіжні теорії розміщення продуктивних сил та регіональної економіки

Вчення У. Ізарда як засновника регіональної економіки. Регіоналізм як напрям міждержавної співпраці. Еволюція наукової економічної думки. Вчення А. Сміта, Д. Рікардо, Е. Гекшера та Б. Оліна, В. Леонтьєва, Й.Г. фон Тюнена, А. Вебера, В. Кристаллера, А. Льоша, Ф. Перру. Класична теорія регіональної економіки. Посткейнсіанська теорія. Теорія незбалансованого розвитку.

1.5. Українська наукова школа регіональної економіки

Напрямки регіональних досліджень в УРСР. Переваги та

недоліки радянської регіональної науки. Основні напрямки досліджень вітчизняних регіоналістів. Особливості впровадження сучасних наукових теорій регіональної економіки в Україні.

ТЕМА 2. ЗАКОНОМІРНОСТІ, ПРИНЦИПИ І ФАКТОРИ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ

2.1. Зв'язок між законами і закономірностями, зміст понять “закономірність”, “принцип”, “фактор”, їх об'єктивний характер

Зв'язок між законами та закономірностями. Об'єктивний характер закономірностей. Принципи розміщення виробництва. Структура факторів розміщення виробництва і їх вплив на економіку регіонів.

2.2. Закономірності розміщення продуктивних сил та розвитку регіональної економіки

Закономірність ефективного розміщення продуктивних сил. Закономірність комплексного розвитку і розміщення продуктивних сил. Закономірність економічної цілісності регіону. Закономірність регіональної інтеграції господарства. Закономірність пропорційного розміщення продуктивних сил. Закономірність територіальної концентрації продуктивних сил. Закономірність територіальної диференціації продуктивних сил. Закономірність територіального поділу праці. Закономірність зближення економічного і соціального рівнів розвитку регіонів (областей). Закономірність забезпечення високої конкурентоспроможності продукції. Глобалізація і регіоналізація як закономірність розміщення і розвитку продуктивних сил та регіональної економіки.

2.3. Принципи розміщення продуктивних сил і функціонування регіональної економіки

Принцип соціальної орієнтованості як провідний принцип розміщення продуктивних сил і регіональної економіки. Принципи раціонального розміщення виробництва, комплексного розміщення виробництва, збалансованості і пропорційності, внутрідержавного та міжнародного поділу праці, вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів, обмеженого централізму, розміщення підприємств згідно з раціональними формами суспільної організації виробництва, різноманітності форм господарювання, оптимальності розміщення виробництва, науково

обґрунтованого природокористування, провідної ролі самоуправління, відносної сталості територіальних соціально-економічних систем в екстремальних умовах.

2.4. Фактори розміщення і розвитку продуктивних сил та економіки регіонів

Сировинний фактор. Паливно-енергетичний фактор. Водний фактор. Транспортний фактор. Фактор робочої сили (трудоресурсний). Фактор науково-технічного прогресу. Фактор економіко-географічного положення. Фактор ринкової кон'юнктури. Споживчий фактор. Фактор часу. Національний фактор. Екологічний фактор.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСТВА

3.1. Теоретичні основи районування

База розвитку економічних районів. Визначення П. Алампієва щодо економічного району. Економічне районування – об'єктивна основа територіальної організації виробництва. Спеціалізація економічних районів. Економічний та адміністративний методи економічного районування. Основні районоутворювальні чинники. Принципи і критерії. Фактори районування.

3.2. Історія та світовий досвід економічного районування

Фізико-географічне районування України у XVI ст. Вклад польських та відомих європейських вчених. Російські засновники районування. Внесок в економічне районування В. Семенова-Тян-Шанського. Позиція Центральної Ради щодо районування України. Зміни районування на різних етапах розвитку УРСР. Сучасна мережа економічних районів України.

3.3. Об'єктивний характер формування економічних районів

Здійснення районування для цілей прогнозування, розробки і реалізації комплексних програм і схем природокористування. Галузеві та інтегральні економічні райони. Галузеве районування. Підтипи інтегральних економічних районів – великі (макрорайони), середні (мезорайони) і малі (мікрорайони).

3.4. Територіальна організація господарства

Запровадження М. Колосовським поняття територіально-виробничих комплексів (ТВК). Енерговиробничі цикли. Розробка цільових програм розвитку районних ТВК. Вибір оптимальних місць розміщення об'єктів. Концепція територіальних обмежень. Наявність депресивних районів. Реформування територіальної структури виробничих комплексів в умовах переходу до ринкової економіки.

ТЕМА 4. РЕГІОН У СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ

4.1. Територіальний поділ праці як основна складова регіонального розвитку

Визначення територіального поділу праці. Роль територіального поділу праці в розвитку регіонів. Використання балансового методу та методу територіальних пропорцій для вирішення питань раціонального територіального поділу праці. Природні та економічні умови в різних частинах держави. Територіальний поділ праці, проведений професором С. Іщуком. Міжнародний поділ праці.

4.2. Спеціалізація та обмін товарів як складові територіального поділу праці

Визначення спеціалізації та обміну товарів. Взаємозв'язок спеціалізації і обміну товарів. Територіальна та внутрігалузева спеціалізації. Показники для визначення рівня спеціалізації виробництва. Внутрірегіональний товарообмін. Визначальна роль галузей в господарстві регіону. Напрямки спеціалізації кожного регіону з окремих галузей виробництва продукції. Довгострокові перспективи спеціалізації та обміну товарами.

4.3. Органічний зв'язок кооперації з розвитком спеціалізації виробництва та розрахунок їх основних показників

Головна умова кооперування. Предметне, подетальне і технологічне кооперування. Показники, що визначають рівень кооперації. Методика розрахунку основних показників спеціалізації та кооперування: коефіцієнта виробництва продукції на душу населення; коефіцієнта міжрегіональної товарності; коефіцієнта концентрації; загального рівня спеціалізації і кооперації регіону; річної економії поточних витрат від спеціалізації і кооперації; ефективності виробничої спеціалізації і кооперації економічного району.

4.4. Регіональний поділ праці на деяких характерних для України територіях

Праця сільського населення за межами села. Групування адміністративних районів за часткою працюючих в сільськогосподарському виробництві. Територіальний поділ праці серед малих міст України. Міста, що спеціалізуються на добувній, обробній, агропромисловій, транспортній, рекреаційній та науково-експериментальній діяльності. Територіальний поділ праці на територіях, постраждалих від аварії на Чорнобильській АЕС. Постраждале населення як від'ємний фактор поділу праці.

ТЕМА 5. СУТНІСТЬ, МЕТА І ЗАВДАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

5.1. Основні положення державної регіональної економічної політики

Відмінності між “регіональною політикою” та “регіональною економічною політикою”. Визначення регіональної економічної політики. Базові принципи регіональної економічної політики. Основні напрямки регіональної економічної політики. Різниця у економічній політиці розвинутих країн та тих, що розвиваються. Регіональна економічна політика Європейського Союзу на різних етапах його розвитку. Класична та неокласична теорії регіональної політики. Напрямки сучасних регіональних досліджень. Невирішені проблеми і диспропорції регіонального розвитку.

5.2. Цілі і завдання державної регіональної економічної політики

Обставини, що обумовлюють цілі на кожному історичному етапі. Цілі та засоби структурної моделі розвитку економіки регіону. Головна мета регулювання економіки регіону. Цілі фінансово-бюджетного регулювання. Завдання зближення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів. Завдання регіональних органів влади. Загальнодержавні стратегічні завдання регіонального розвитку.

5.3. Об'єкти та суб'єкти державної регіональної політики

Динамічний характер суб'єктно-об'єктних відносин. Об'єкти державної регіональної економічної політики. Депресивні регіони,

проблемні території, кризові ситуації у нещодавно високорозвинутих регіонах. Індикатори визначення типу регіону. Перспективи вирішення проблем районування. Суб'єкти регіональної політики.

5.4. Сутність державної регіональної політики в Україні

Підходи до формування державної регіональної економічної політики. Науковий фундамент для розробки і здійснення регіональної політики. Диспропорції регіонального розвитку. Проблеми регіонального розвитку в Україні. Гармонізація регіональних, міжрегіональних та загальнодержавних інтересів.

ТЕМА 6. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

6.1. Сутність механізму реалізації регіональної політики держави

Адміністративні та економічні важелі регулювання. Система методів прямого і опосередкованого впливу. Роль перетворень на державному рівні. Важелі державної регіональної політики на сучасному етапі. Роль владних структур та громадськості регіонів.

6.2. Законодавче та нормативне забезпечення регіональної економічної політики

Процес створення нормативно-правової бази. Системне формування законодавчої бази. Основні інструменти державної регіональної економічної політики України. Інститути, які розробляють та здійснюють регіональну економічну політику. Недоліки в регулюванні регіонального розвитку.

6.3. Важелі державного регулювання економіки регіонів

Виникнення системи державного регулювання. Схема державного регулювання економіки. Головні ознаки механізмів регулювання. Структурні елементи економічних способів регулювання: податкова політика, бюджет, амортизаційна політика, кредитно-грошова політика. Зовнішньоекономічні зв'язки. Антимонопольна діяльність. Основні принципи розробки системи регіонального регулювання.

6.4. Регіональне планування і програмування

Завдання планових і програмних документів регіонів. Світовий досвід програмування розвитку окремих регіонів. Закони, на які спирається регіональне планування. Методи і завдання програми. Схема

механізму формування та реалізації регіональної програми. Короткострокове програмне регулювання. Фінансове забезпечення програм. Необхідність сильної і стабільної виконавчої влади.

6.5. Сучасний механізм реалізації регіональної економічної політики

Значення світового досвіду функціонування моделей організаційного характеру. Кластерна модель галузево-територіального розвитку. Переваги та недоліки вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку. Єврорегіони та вітчизняний досвід їх впровадження.

ТЕМА 7. ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ, ЙОГО СТРУКТУРА І ТРАНСФОРМАЦІЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

7.1. Сутність та показники розвитку господарського комплексу

Визначення господарського комплексу. Головні критерії господарського комплексу. Структура суспільного виробництва. Групи показників економічного розвитку господарського комплексу. Шляхи й засоби використання системи показників. Економічні системи. Методи економічного обґрунтування галузевого розміщення виробництва.

7.2. Структура і ситуація в господарському комплексі

Основні етапи перетворень у господарському комплексі України. Помилки, допущені під час формування макроекономічної політики. Інвестиції в основний капітал. Галузева структура господарського комплексу України. Програма структурної перебудови економіки.

7.3. Розвиток галузей промисловості

Недосконалість державної промислової політики. Реалізація продукції промисловості за видами діяльності. Нормативне забезпечення промислової політики. Промисловий пункт, промисловий центр, промисловий вузол, промисловий район. Фактори впливу на промислове виробництво. Вибір найбільш раціонального варіанта промислової політики.

7.4. Трансформація галузей промисловості в умовах ринкової економіки

Стратегічні пріоритети промислової політики. Перегляд колишніх напрямів індустріалізації. Державна програма імпортозаміщення. Відновлення галузей групи “Б” (легкої, харчової, товарів тривалого користування). Необхідність розробки і реалізації програм розвитку промисловості на національному рівні.

ТЕМА 8. ПРИРОДНИЙ ТА ТРУДОРЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

8.1. Класифікація та економічна оцінка природних ресурсів

Визначення природних ресурсів. Використання природних ресурсів при різному ступені історичного розвитку суспільства. Природна та економічна класифікації природних ресурсів. Територіальне поєднання ресурсів. Галузевий підхід при використанні. Можливість використання ресурсів як одно- чи багатопільових. Витратний та рентний методи економічної оцінки природних ресурсів.

8.2. Природний потенціал держави

Узагальнені запаси корисних копалин в Україні. Чотири ступені розвідання запасів мінеральної сировини. Запаси кам'яного і бурого вугілля, нафти, газу і торфу. Нерудні мінеральні ресурси. Земельні, лісові та водні ресурси. Рекреаційні ресурси.

8.3. Загальні питання розміщення населення

Негативні тенденції в розвитку демографічних процесів. Перспективи значного дефіциту робочої сили в державі. Поняття населення, демографії, демографічної політики, депопуляції та відтворення населення. Чисельність населення за останні 18 років в Україні. Деформація складу населення. Прогнози Інституту демографії і соціальних досліджень. Демографічна політика держави.

8.4. Міграційні процеси

Визначення і основні характеристики міграції населення. Скорочення населення держави через міграційні процеси. “Відплив умів” як фактор втрати Україною інтелектуального та творчого потенціалу нації. Неофіційна трудова міграція. Мотиви трудової міграції. Шляхи впорядкування міграційних процесів. Легальне працевлаштування у країнах ЄС на основі двосторонніх і багатосторонніх домовленостей.

Стимулювання зворотності зовнішніх трудових поїздки. Основні спрямування міграційної політики.

8.5. Трудові ресурси як фактор розвитку економіки

Поняття “робоча сила”, “трудові ресурси”, “трудовий капітал”, “людський капітал”, “людські ресурси”, “персонал”, “кадровий потенціал”. Продуктивне використання людських ресурсів. Ринок праці, збалансування його стану. Зайнятість. Рівень безробіття. Типи безробіття: фрикційне, структурне та циклічне. Приховане безробіття. Створення нових робочих місць в ринкових умовах.

ТЕМА 9. МІЖГАЛУЗЕВІ ГОСПОДАРСЬКІ КОМПЛЕКСИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РОЗВИТКУ І РОЗМІЩЕННЯ

9.1. Загальні питання і підходи до розвитку міжгалузевих господарських комплексів

Визначення міжгалузевого комплексу. Міжгалузеве кооперування. Родові, видові та підвидові міжгалузеві комплекси. Комплексоутворюючі галузі. Виробнича (економічна) і територіальна (географічна) ознаки формування комплексів. Вивчення міжгалузевих комплексів на макрорівні з урахуванням їх регіональної спрямованості та особливостей. Виділення восьми основних міжгалузевих комплексів.

9.2. Паливно-енергетичний комплекс

Визначення паливно-енергетичного комплексу. Ступінь забезпечення комплексом потреб країни. Вугільна промисловість. Нафтовидобувна і нафтопереробна промисловість. Промисловість природного газу. Нафтогазотранспортна система України. Електроенергетика. Стан теплових електростанцій. Лінії електропередач. Нетрадиційні джерела енергії. Ефективність використання паливно-енергетичного потенціалу.

9.3. Металургійний комплекс

Ситуація в металургійному комплексі. Стан виробництва окремих видів чорної металургії. Експортні можливості чорної металургії. Необхідність впровадження сучасних технологій. Інвестування галузі. Кольорова металурія. Підприємства, що випускають кольорові метали.

9.4. Машинобудівний комплекс

Роль машинобудівного комплексу України. Важке, середнє, загальне машинобудування. Виробництво точних механізмів, приладів та інструментів. Автомобільна промисловість. Літакобудування. Реформування оборонно-промислового комплексу.

9.5. Хіміко-лісовий комплекс

Склад хіміко-лісового комплексу. Фінансові результати галузі. Виробництво мінеральних добрив, лікарських препаратів. Необхідність інвестування галузі. Лісове господарство та лісозаготівельна промисловість. Заготівля лісу. Виробництво деревно-стружкових плит, деревообробка, будівельні матеріали, целюлозно-паперовий і лісохімічний підкомплекси.

9.6. Будівельний комплекс

Склад та призначення будівельного комплексу. Аналіз головних показників. Інвестиції в основний капітал. Центри промисловості будівельних матеріалів. Виробництво залізобетонних конструкцій, глиняної і силікатної цегли, будівельного вапна, крейди, листового і технічного скла, цементу, шиферу, сучасних покрівельних матеріалів.

9.7. Агропромисловий комплекс

Показники розвитку сільського господарства. Розміщення основних галузей – рослинництва і тваринництва. Ступінь механізації і електрифікації виробництва. Регіональні відмінності у виробництві сільськогосподарської продукції. Харчова промисловість як основна переробна ланка агропромислового комплексу. Шляхи розвитку харчової промисловості.

9.8. Комплекс транспорту і зв'язку

Особливості транспортної галузі. Обсяги перевезень вантажів за видами транспорту. Сучасний стан транспортної інфраструктури. Залізничний транспорт. Цивільна авіація. Морський флот. Автомобільний комплекс. Нафтопроводи і газопроводи. Зв'язок та галузь телекомунікацій. Обсяги послуг зв'язку. Проблеми телекомунікацій. Оператори фіксованого та мобільного зв'язку, конкуренція між ними.

9.9. Виробництво товарів широкого вжитку і тривалого користування

Виробництво продукції групи "Б" в Радянському Союзі. Регіони,

де виробляється найбільше товарів тривалого користування. Підприємства легкої промисловості: деякий ріст обсягів виробництва, застарілі виробничі потужності, недостатні інвестиції. Інші напрямки легкої промисловості – текстильна, хутрова, шкіряна, взуттєва, галантерейна, поліграфічна, фарфорова.

9.10. Регіональні підходи до розміщення і розвитку міжгалузевих господарських комплексів

Регіональний підхід до розміщення і розвитку машинобудівного та агропромислового комплексів. Три категорії регіонів за ступенем зростання промислового виробництва. Принципи формування системи регіонального управління машинобудуванням. Використання економічного потенціалу регіонів. Основна мета сучасної аграрної регіональної політики. Розвиток структурних елементів сільського господарства.

ТЕМА 10. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЯК ЄДНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

10.1. Економічна система регіону як складова господарського комплексу держави

Мікроекономічна виробнича функція економіки регіону. Міжрегіональна взаємодія. Макроекономічне середовище як основний чинник регіональної економіки. Методи державного впливу на регіональний розвиток. Внутрішній потенціал територій. Удосконалення системи адміністративно-територіального устрою держави. Депресивні території.

10.2. Аналіз показників та напрямків розвитку регіонів

Регіональна асиметрія показників соціального розвитку. Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів. Порівняльний і факторний аналіз показників за регіонами. Основні макроекономічні показники регіонів. Розрахунок коефіцієнта потужності реального сектору регіонального виробництва. Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу як показник порівняльного рівня розвитку індустрії регіону.

10.3. Проблеми та шляхи соціально-економічного розвитку регіонів

Загальні ознаки для класифікації проблем соціально-

економічного розвитку регіонів. Умови вирішення проблем. Аналіз сучасного стану регіонального розвитку економіки України. Зміцнення потенціалу регіонів. Товарообмін між регіонами. Пріоритетні фактори політики регіонального розвитку. Теорії гнучкої спеціалізації та полюсів росту.

10.4. Програмне забезпечення економічного розвитку регіонів

Програмний підхід при вдосконаленні розвитку регіональних систем. Складові економічної частини програми. Визначальна роль промислового виробництва.

ТЕМА 11. ЕКОНОМІКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

11.1. Економічні райони як поєднання споріднених економічних систем

Огляд економічної складової України в регіональному аспекті. Виділення споріднених регіонів. Поєднання близьких по основних факторах розвитку територій у економічні райони. Схема економічного районування держави.

11.2. Донецький економічний район

Склад Донецького району. Місце в загальнодержавному поділі праці. Рельєф. Природно-ресурсний потенціал. Соціально-економічний розвиток. Проблеми соціально-економічного розвитку. Основні показники діяльності Донецького району та областей, які входять у нього, за 2010 р. Шляхи подальшого розвитку.

11.3. Карпатський економічний район

Склад економічного району. Спеціалізація промисловості і послуг. Економіко-географічне положення. Транскордонне співробітництво. Природно-ресурсний потенціал. Рекреаційний комплекс. Розвиток сільського господарства. Надзвичайні ситуації природного характеру. Основні показники діяльності економічного району та його складових. Шляхи подальшого розвитку.

11.4. Подільський економічний район

Структура економічного району. Спеціалізація. Економіко-географічне положення. Мережа розселення. Сільськогосподарське та

промислове виробництво. Природно-ресурсний потенціал. Рекреаційні ресурси. Основні показники Подільського економічного району та його складових. Шляхи подальшого розвитку.

11.5. Поліський економічний район

Особливості території району. Його поселенська структура. Географічне положення. Природні ресурси. Мінеральні ресурси. Рельєф та клімат. Промислове та сільськогосподарське виробництво. Наслідки аварії на Чорнобильській АЕС. Основні показники діяльності економічного району та його складових. Шляхи виходу з кризи.

11.6. Придніпровський економічний район

Склад економічного району. Галузі спеціалізації. Економіко-географічне положення. Рельєф району. Природно-ресурсний потенціал. Основні характеристики й показники діяльності Придніпровського економічного району та областей, що входять у нього. Шляхи подальшого розвитку.

11.7. Причорноморський економічний район

Склад та структура економічного району. Його розташування. Міжнародне економічне співробітництво. Одеса як ядро економічного району. Забезпеченість природними ресурсами. Клімат та ландшафт території. Рекреаційний комплекс. Промислова і сільськогосподарська спеціалізація. Основні показники діяльності та характеристики Причорноморського економічного району і його складових. Перспективи розвитку.

11.8. Східний економічний район

Склад економічного району. Його розташування. Газопроводи та лінії електропередач. Природні ресурси: ґрунти, водні, лісові, мінерально-сировинні. Промисловість і сільське господарство. Основні показники діяльності та характеристики Східного економічного району і його складових. Перспективи розвитку та першочергові заходи.

11.9. Центральний економічний район

Склад та розселення в економічному районі. Економіко-географічне положення. Внутрішній та експортний потенціал. Клімат. Ґрунтовий покрив. Водопостачання. Продукція промисловості і сільського господарства. Мінерально-сировинні ресурси. Лісистість території. Основні показники діяльності Центрального економічного

району. Шляхи розвитку.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА ІНШІ СВІТОВІ СТРУКТУРИ

12.1. Підвищення ролі України у світових господарських зв'язках

Залучення держави до системи світогосподарських зв'язків. Стратегічні цілі зовнішньоекономічної політики. Необхідність оптимізації зовнішньоекономічних зв'язків відповідно до національних інтересів. Структура й динаміка експорту. Структура імпорту. Зовнішньоекономічні зв'язки з країнами СНД і колишнього Радянського Союзу. Взаємовідносини з Росією. Переорієнтація зовнішньої торгівлі на країни ринкової економіки.

12.2. Участь держави у європейських та світових економічних структурах

Шість основних векторів розвитку міжнародної економічної інтеграції. Співпраця з Економічною і Соціальною Радою ООН, Міжнародним валютним фондом, структурами Світового банку. Перспективи входження у Європейський Союз. Наслідки вступу України до СОТ. Аграрний сектор в умовах діяльності за програмами СОТ. Перспективи створення транспортних коридорів.

12.3. Іноземні інвестиції як фактор розвитку України

Класифікація інвестицій. Інвестиційний клімат держави. Чинники, що впливають на залучення іноземних інвестицій. Державні структури та законодавче забезпечення інвестування. Узагальнені показники прямих іноземних інвестицій в Україну. Спрямування іноземних капіталовкладень у пріоритетні галузі. Використання японської політики “лазерного променя”. Розгортання мережі венчурних інвестиційних фондів і компаній.

12.4. Міжнародне підприємництво

Визначення міжнародного підприємництва. Умови розвитку. Індивідуальні особливості для різних груп країн. Форми міжнародного підприємництва. Спільні підприємства – їх цілі, переваги і недоліки. Ситуація щодо діяльності спільних підприємств в Україні.

ТЕМА 13. ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

13.1. Внутрішні фактори сталого розвитку продуктивних сил

Єдність факторів сталого розвитку продуктивних сил держави і її регіонів. Природно-ресурсний фактор. Економічний фактор. Науково-технічний фактор. Стан оточуючого середовища. Трудовий фактор. Туристичний фактор. Рівень природно-технічної безпеки. Просторово-економічний фактор. Недосконалість зазначених факторів. Визначальна роль трудового фактора. Продуктивні сили схильного до гуртової діяльності українства. Перспективи демократичного соціального суспільства в Україні як фактора сталого розвитку її продуктивних сил.

13.2. Зовнішні фактори сталого розвитку продуктивних сил

Вигідність гео економічного та геополітичного положення. Вплив макроекономічної ситуації. Реальний прогнозований вплив зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної ситуації. Внутрішній ринок як фактор стабілізації розвитку країни. Залізо- та марганцеворудні ресурси. Загальні ресурси і сприятливі умови. Унікальні виробничі комплекси. Транзитний потенціал. Бальнеологічні природні ресурси. Стратегія партнерства.

13.3. Економічний потенціал регіону

Визначення економічного потенціалу. Складові економічного потенціалу як фактора розвитку економіки. Оцінка економічного потенціалу. Вартісна та економічна оцінки. Цільова та ресурсна ефективності використання економічного потенціалу, їх кількісна оцінка.

13.4. Діагностика стану

соціально-економічного розвитку регіону

Визначення основних факторів, що впливають на сталий розвиток продуктивних сил. Комплексна оцінка соціально-економічного розвитку регіонів. Групи показників для оцінки ступеня розвитку продуктивних сил. Фактори економічного, соціального та екологічного розвитку регіону. Методика розрахунку індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР).

МОДУЛЬ 2. ЕКОЛОГІЯ

ТЕМА 1. НАУКОВІ ЗАСАДИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

1.1. Теоретичні основи природокористування

Визначення екологічної складової в наукових економічних школах. Формулювання поняття “екологія” Е. Геккелем. Введення в екологію Я. Юкскюлем поняття “навколишнє середовище”. Вчення В. Вернадського. Техногенний характер цивілізації. Соціальна екологія. Види екосистем. Предмет та об’єкт дослідження. Економіка природокористування. Прикладна екологія. Екосистеми регіонів.

1.2. Завдання, методи та принципи раціонального природокористування

Проблема динаміки та чисельності популяцій і механізми їх регулювання. Основні завдання екології. Нові традиційні методи вивчення. Закони розвитку суспільства і природи та взаємодії між ними. Принципи раціонального природокористування.

1.3. Екологізація продуктивних сил в умовах ринкової економіки

Інтегрування територіально-виробничих систем. Найбільш важливі напрямки врахування екологічних факторів. Необхідність відповідності продуктивних сил і виробничих відносин. Збалансоване розміщення продуктивних сил. Недоліки екстенсивного природокористування. Концепція промислової екології.

1.4. Використання природного потенціалу

Проблема збереження ресурсів. Стан земель. Мінерально-сировинні ресурси. Незбалансований розвиток сировинних галузей. Накопичення негативних екологічних наслідків довготривалого характеру. Основні причини високої енергозатратності вітчизняної економіки. Проведення політики збереження енергоресурсів. Водноресурсний потенціал.

ТЕМА 2. ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ І СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

2.1. Екологічний моніторинг, аналіз та аудит

Визначення моніторингу. Принципи і завдання моніторингу.

Загальний, оперативний та фоновий моніторинг навколишнього природного середовища. Географічна, геохімічна і біологічна підсистеми моніторингу. Чотири рівні моніторингу – локальний, регіональний, національний і глобальний. Системи моніторингу. Визначення кордонів об'єкта моніторингу. Пункти постійного спостереження (ППС). Пересувні екологічні лабораторії (ПЕЛ). Роль екологічного аналізу діяльності. Експертиза проектних рішень. Екологічний аудит.

2.2. Екологічні нормативи і стандарти, система екологічної інформації

Склад екологічних нормативів. Фонова концентрація. Класи шкідливих речовин. Гранично допустимі концентрації шкідливих речовин у атмосфері. Сумарна шкідлива дія деяких речовин. Нормування якості води. Регламентування забруднення ґрунтів. Статистична звітність про охорону компонентів біосфери.

2.3. Організаційна структура екологічного моніторингу

Функції Міністерства охорони навколишнього природного середовища України. Державна гідрометеорологічна служба. Міністерство охорони здоров'я. Державний комітет природних ресурсів. Державний комітет з водного господарства. Державний комітет України із земельних ресурсів. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Державний комітет лісового господарства. Державний комітет України з питань житлово-комунального господарства. Національне космічне агентство. Національний комітет авіації України.

2.4. Стан довкілля в Україні

Потенційні джерела екологічної небезпеки. Наслідки аварії на Чорнобильській АЕС. Стан здоров'я населення. Вплив житлового фонду та промислових об'єктів. Забруднення повітряного басейну. Стан земельного фонду та водних ресурсів. Використання і охорона мінерально-сировинних ресурсів. Якісний стан лісів. Наслідки екстенсивного природокористування. Недостатнє фінансування охорони довкілля.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

3.1. Формування механізму природокористування

Початковий етап створення механізму управління процесом природокористування у більшості розвинутих країн. Основа екологічної політики. Принципи формування системи інструментів національної екологічної політики. Зацікавленість підприємців у реалізації заходів з охорони навколишнього природного середовища. Регіоналізація екологічної політики. Функції місцевого самоврядування. Заходи переконання і морально-етичного впливу.

3.2. Економічні методи сприяння охороні довкілля

Визначення економічного механізму в галузі екології. Основні вимоги щодо запровадження економічного механізму. Мета фінансування охорони довкілля. Інформаційне забезпечення механізму природокористування. Типи економічних механізмів. Економічні інструменти та елементи механізму. Механізми стимулювання і штрафних санкцій. Запобігання і відшкодування збитків. Бюджетне фінансування заходів щодо охорони та використання довкілля.

3.3. Законодавче забезпечення охорони навколишнього середовища

Прерогативи держави в управлінні і плануванні раціонального природокористування. Закон “Про охорону навколишнього природного середовища”. Земельний кодекс України. Лісовий кодекс України. Водний кодекс України. Закон України “Про охорону навколишнього повітря”. Кодекс України про надра. Закон “Про природно-заповідний фонд України”. Реалізація документів програмного характеру. “Основні напрямки державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки”, прийняті Урядом України. Правове регулювання розвитку регіонів.

3.4. Екологічна сертифікація

Стандарти Міжнародної організації зі стандартизації, Міжнародної електротехнічної комісії, Європейського комітету зі стандартизації. Добровільний механізм забезпечення виконання законодавства з охорони довкілля. Сертифікація продукції та послуг. Система екологічної сертифікації. Екологічна сертифікація як інновація за сутністю та змістом. Об’єктивні засади формування сертифікації. Особливості обов’язкової та добровільної сертифікації. Екологічна сертифікація незалежною стороною. Задачі, які вирішуються при добровільній сертифікації регіонів.

ТЕМА 4. ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

4.1. Загальні підходи до забезпечення ефективності природокористування на різних етапах розвитку суспільства

Проблема економічної оцінки впливу людини на природу. Визначення економічної оцінки. Об'єкти економічних оцінок. Загальна економічна оцінка екологічних витрат. Часткова економічна оцінка господарської діяльності щодо її впливу на довкілля. Економічна (вартісна) оцінка природних ресурсів. Три етапи стратегії природокористування. Суспільні витрати, пов'язані із забрудненням навколишнього середовища. Найбільш вагомі групи витрат. Необхідність подальшого удосконалення системи природокористування.

4.2. Визначення соціального та економічного збитку від деградації довкілля

Моральні, престижні, естетичні, натуральні та соціальні збитки. Соціальна група збитків. Правовий аспект збитків. Економічні збитки. Явні, приховані, побочні і прогнозні збитки. Розподіл збитків за масштабом діяльності та групами. Матеріальний збиток. Збиток здоров'ю і життю людей. Збиток природним ресурсам та екологічним системам. Розрахунок загального економічного збитку. Визначення рівня розвитку охорони довкілля. Основні кількісні методи визначення величини економічного збитку. Нормативні значення економічного збитку від забруднення довкілля.

4.3. Економічна і соціальна ефективність природоохоронних заходів

Вимоги до планування природокористування. Програма охорони довкілля в країні. Соціальні результати природоохоронних заходів. Структура капітальних інвестицій на охорону довкілля. "Зелена" податкова реформа та використання отриманих коштів. Економічне обрахування природоохоронних заходів. Узагальнені показники економічної та соціальної ефективності природоохоронних витрат. Екологічно чиста продукція як концептуальна основа економічної ефективності заходів щодо охорони довкілля.

4.4. Економічне стимулювання раціонального природокористування

Недостатність економічних стимулів охорони природи. Функції плати за забруднення середовища. Вплив на економічні інтереси підприємств і населення. Вплив договірної ціни на виробника і споживача екологічної продукції та неекологічних виробів. Складові економічної природоохоронної діяльності. Комплексний підхід до стимулювання природоохоронної діяльності.

ТЕМА 5. СВІТОВИЙ ДОСВІД І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

5.1. Екологічні проблеми в глобалізованому світі

Проблеми глобалізації. Програма ООН “Глобальна екологічна перспектива”. Екологічний стан лісів. Питна вода. Деградація світового суходолу. Біологічна різноманітність на планеті. Стихійні лиха. Зони екологічного лиха. Споживання енергії. Загальне споживання людства. Харчування. Поєднання бідності із швидким зростанням населення. Морський вилов риби. Демографічна ситуація. Охорона здоров'я.

5.2. Світовий досвід природоохоронної діяльності

Зародження та розвиток міжнародного співробітництва по охороні природи у XIX і першій половині XX століття. Діяльність Міжнародного союзу охорони природи і природних ресурсів. Природоохоронні заходи Організації Об'єднаних Націй. Фінансова допомога для реалізації еколого-економічних програм. Екологічне законодавство у США та Японії. Охорона природи на Європейському континенті. Ступінь вирішення екологічних проблем в різних частинах Європи.

5.3. Міжнародне співробітництво в питаннях охорони навколишнього середовища

Роль міжурядових організацій. Співробітництво неурядового характеру. Двостороннє співробітництво. Характерні проблеми спільного природокористування. Необхідність міжнародного регулювання навколишнього середовища. Спрямування основних зусиль у вирішенні глобальної екологічної кризи.

5.4. Участь України в міжнародній природоохоронній діяльності

Приєднання України до міжнародного процесу збереження якості природного середовища. Найбільш важливі пріоритети міжнародного співробітництва України у природоохоронній сфері. Основні напрями державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Використання міжнародного досвіду. Можливість отримання фінансової допомоги. Напрями розширення міжнародного співробітництва.

МОДУЛЬ 1. РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОД І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Дайте визначення науки “Регіональна економіка”.
2. Визначте мету і завдання предмета “Регіональна економіка”.
3. В чому полягає зв’язок предмета “Регіональна економіка” з іншими науками?
4. В чому полягають основні положення розміщення продуктивних сил як головної складової регіональної економіки?
5. Охарактеризуйте принципи цілеспрямованості, цілісності, самоорганізації, специфічності та загальності.
6. Які Ви знаєте чотири рівні наукових методів дослідження?
7. В чому полягає суть наступних наукових методів: системного аналізу, синтезу, оптимізації, балансового, картографічного, аналітично-математичного і статистичного?
8. Вкажіть основні характеристики методів дослідження регіонального розвитку продуктивних сил – економічного районування, типології і класифікації, індексного методу.
9. Що означають закони в науковому розумінні терміна?
10. Які Ви знаєте закони, що впливають на розвиток досліджуваної науки?
11. В чому полягає закон сталого розвитку продуктивних сил?
12. Вкажіть основні положення вчення У. Ізарда як засновника регіональної економіки.
13. Які зарубіжні вчені внесли свій вклад у розвиток регіональної економіки та в чому він полягає?
14. Роз’ясніть основні положення класичної та посткейнсіанської теорій регіональної економіки.
15. Назвіть переваги та недоліки радянської регіональної науки.
16. Які основні напрямки наукових досліджень вітчизняних регіоналістів?
17. Визначте особливості впровадження сучасних наукових теорій регіональної економіки в Україні.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Предмет і завдання дисципліни “Регіональна економіка”.
2. Основні принципи, методи і закони дослідження науки “Регіональна економіка”.
3. Теорії розміщення продуктивних сил та регіональної економіки на різних етапах розвитку суспільства.
4. Українська наукова школа розміщення продуктивних сил та регіональної економіки.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. Українська наукова школа дослідження територіальної організації господарства:

- а) є провідною у світовій науці;
- б) є провідною у європейській науці;
- в) не існує;
- г) не виробила принципово нової концепції просторової організації суспільства та економіки.

2. На вирішення яких завдань була зорієнтована українська наука “Регіональна економіка” в радянський період?

- а) обґрунтування та забезпечення самостійності регіонів;
- б) розвиток у взаємодії з іншими країнами світу;
- в) виконання завдань планової економіки;
- г) правильні усі відповіді.

3. Класична теорія регіональної економіки використовує принципи, запропоновані:

- а) А. Вебером;
- б) В. Кристаллером;
- в) А. Льошем;
- г) Дж. М. Кейнсом.

4. Якого вченого вважають засновником регіоналістики?

- а) У. Ізарда;
- б) А. Сміта;
- в) П. Самуельсона;
- г) правильні усі відповіді.

- 5. Визначте один з основних законів “Регіональної економіки”:**
- а) переходу кількості в якість;
  - б) сталого розвитку продуктивних сил регіонів;
  - в) заперечення заперечення;
  - г) про бюджет держави.

- 6. Що виступає методологічною першоосновою науки “Регіональна економіка”?**
- а) марксистсько-ленінське вчення;
  - б) кейнсіанство;
  - в) матеріалістична діалектика;
  - г) вчення Дарвіна.

- 7. Які методи використовуються в науці “Регіональна економіка”?**
- а) системного аналізу;
  - б) синтезу;
  - в) теореми Коуза;
  - г) правильні відповіді у варіантах а) і б).

- 8. В якому варіанті правильно визначені всі принципи дослідження в науці “Регіональна економіка”?**
- а) самовизначення і самоокупності;
  - б) лібералізації і демократизації;
  - в) цілеспрямованості, цілісності, самоорганізації, специфічності та загальності;
  - г) математичного аналізу, синтезу і картографії.

- 9. З якими науками має прямиий зв’язок регіональна економіка?**
- а) суспільні науки;
  - б) макроекономіка та суспільно-економічна географія;
  - в) технічні науки;
  - г) історичні науки.

- 10. В чому полягають завдання науки “Регіональна економіка”?**
- а) дослідження методів управління регіонами;
  - б) вивчення комплексного розвитку територіального господарства;
  - в) з’ясування зовнішнього середовища регіональної економіки;
  - г) правильні усі відповіді.

Відповіді

Тема 1	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Коваль Я.В., Антоненко І.Я. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: ВД “Професіонал”. – 2005. – 268 с.
2. Круш В.П., Кожемяченко О.О. Регіональне управління: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2007. – 247 с.
3. Курганська Н.М., Коропатник Т.В. Регіональна економіка: Методичний посібник для студентів денної форми навчання економічних спеціальностей. – Чернігів: 2007. – 91 с.
4. Мельник С.А. Управління регіональною економікою: Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 122 с.
5. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.
6. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посібн. для дистанц. навчання / Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. – К.: Університет “Україна”, 2004. – 245 с.
7. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник / С.І. Дорогунцов, Т.А. Заяць, Ю.І. Пітюренко та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 988 с.
8. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навч. посібник / Савченко В.Ф. – К.: Кондор, 2011. – 342с.
9. Савченко В.Ф. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Методичні вказівки щодо вивчення дисципліни. – Чернігів: Редакційно-видавничий відділ ЧДІЕУ, 2008. – 62 с.
10. Сьомич М.І. Генеза державного управління регіональним розвитком України / М.І. Сьомич // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №14. – С. 77 - 80.
11. Сьомич М.І. Становлення теоретичних підходів в управлінні регіонами / М.І. Сьомич // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №15. – С. 106 – 109.
12. Стеценко Т.О. Аналіз регіональної економіки: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 116 с.

13. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: Навчальний посібник. – К.: Вища школа – 2002. – 253 с.
14. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Навч. посіб., 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2002. – 374 с.
15. Стеченко Д.М. Управління регіональним розвитком: Навчальний посібник. – К.: Вища школа – 2000. – 222 с.
16. Управління розвитком регіону: Навчальний посібник / Т.Л. Миронова, О.П. Добровольська, А.Ф. Процай, С.Ю. Колодій. – К.: ЦУЛ. – 2006. – 326 с.
17. Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2004. – 344 с.
18. Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. Економіка регіонів (областей) України: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 644 с.
19. Шевчук Л. Просторовий розвиток регіонів України: теоретичні проблеми і практичні завдання / Л. Шевчук, Я. Шевчук, С. Щеглюк // Економіст. – 2011. – №15. – С. 106 – 109.

ТЕМА 2. ЗАКОНОМІРНОСТІ, ПРИНЦИПИ І ФАКТОРИ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Дайте визначення та охарактеризуйте зміст поняття “закон”.
2. Чи існує взаємозв’язок між законами та закономірностями, в чому його суть?
3. В чому полягає об’єктивний характер закономірностей?
4. Визначте, яка роль принципів розміщення виробництва.
5. Які структура факторів розміщення виробництва і їх вплив на економіку регіонів?
6. Наведіть інформацію щодо закономірностей ефективного розміщення продуктивних сил та комплексного розвитку і розміщення продуктивних сил.
7. В чому полягає суть закономірностей економічної цілісності регіону і регіональної інтеграції господарства?
8. Дайте визначення та охарактеризуйте закономірності пропорційного розміщення продуктивних сил і їх територіальної концентрації.
9. Що Ви знаєте про закономірності територіальної диференціації та територіального поділу праці у розміщенні продуктивних сил регіонів?
10. Визначте суть і механізм дії закономірностей зближення економічного і соціального рівнів розвитку регіонів (областей), забезпечення високої конкурентоспроможності продукції, глобалізації і регіоналізації.
11. Охарактеризуйте принцип соціальної орієнтованості як провідний принцип розміщення продуктивних сил і регіональної економіки.
12. В чому полягає суть принципів раціонального розміщення виробництва, комплексного розміщення виробництва, збалансованості і пропорційного розміщення виробництва, внутрідержавного та міжнародного поділу праці, вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів та обмеженого централізму?
13. Що означають принципи розміщення підприємств згідно з раціональними формами суспільної організації виробництва, різноманітності форм господарювання, оптимальності розміщення виробництва, науково обґрунтованого природокористування, провідної

ролі самоуправління, відносної сталості територіальних соціально-економічних систем в екстремальних умовах?

14. Чим відрізняються сировинний та паливно-енергетичний фактори?

15. Визначте суть водного і транспортного факторів.

16. Які основні характеристики факторів робочої сили (трудоресурсного), науково-технічного прогресу і економіко-географічного положення?

17. В яких складових ринкової економіки знайшли свій прояв фактори ринкової кон'юнктури і споживчий?

18. Охарактеризуйте основні складові факторів часу, національного та екологічного.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Об'єктивний характер і суть понять “закон”, “закономірність”, “принцип” і “фактор”.

2. Роль закономірностей у розвитку регіональної економіки та розміщення продуктивних сил.

3. Суть і значення принципів розміщення продуктивних сил і функціонування регіональної економіки.

4. Характеристика факторів розміщення і розвитку продуктивних сил та економіки регіонів.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. В яких умовах особливого значення набуває фактор ринкової кон'юнктури?

- а) при функціонуванні планової економіки;
- б) в екстремальних умовах війни та післявоєнної відбудови;
- в) не залежить від суспільно-політичної та економічної систем;
- г) в країнах ринкової і трансформаційної економіки.

2. В чому полягає суть сировинного фактора у розвитку економіки регіонів?

- а) підвищенні рівня технологічних процесів;
- б) ліквідації обмеженості водних ресурсів;
- в) визначенні і наявності корисних копалин, земельних ресурсів та природних умов;
- г) ефективному використанні ресурсів та ресурсозбереженні.

3. До яких принципів відноситься надання переваги соціальним та економічним чинникам розвитку регіонів?

- а) регіональної політики України;
- б) політичних програм деяких найбільш впливових партій;
- в) діяльності законогарантійної влади;
- г) агропромислової політики держави.

4. В чому полягає принцип вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів?

- а) рівномірність всіх форм власності;
- б) зближення територій за узагальненими показниками, які характеризують результативність їх господарської діяльності;
- в) спеціалізація виробництва;
- г) кооперування виробничих відносин підприємств.

5. Чим обумовлена закономірність територіального поділу праці?

- а) об'єктивною необхідністю взаємовигідного розвитку співробітництва;
- б) територіальним об'єднанням підприємств;
- в) реструктуризацією господарського комплексу;
- г) поєднанням централізованих та регіональних методів управління.

6. Що собою являє закономірність комплексного розвитку і розміщення продуктивних сил?

- а) поліпшення соціальних умов життя населення;
- б) найбільший ефект забезпечується найменшими витратами на розміщення об'єкта;
- в) поділ праці згідно з кваліфікацією, віком і статтю;
- г) створення транснаціональних корпорацій.

7. В чому полягають фактори розміщення та розвитку господарства регіонів?

- а) це сукупність причин, що зумовлюють розміщення об'єкта;
- б) вони визначаються техніко-економічними та технологічними особливостями виробництв;
- в) це основні економічні показники розвитку регіонів;
- г) правильні відповіді у варіантах а) і б).

8. Визначте, який варіант правильно характеризує суть принципів:

- а) відображають об'єктивну реальність у розміщенні суспільного виробництва;
- б) є відображенням закономірностей в економічній політиці держави;
- в) є методами господарювання владних структур держави;
- г) правильні усі відповіді.

9. Як Ви можете охарактеризувати взаємовідносини між законами і закономірностями?

- а) це антиподи;
- б) вони характеризують різні сфери діяльності;
- в) це слова-синоніми, які ототожнюють одне явище;
- г) закономірності – це закони, специфічні для одного або кількох явищ.

10. В яких спрямуваннях потрібно враховувати закони і закономірності?

- а) у наукових дослідженнях;
- б) у практиці розвитку і розміщення продуктивних сил;
- в) у розвитку соціальної сфери регіонів;
- г) правильні відповіді у варіантах а) і б).

Відповіді

Тема 2	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1.Беленький П. Теоретико-методологічні засади регіонального розвитку економіки України / П. Беленький, О. Другов // Регіональна економіка. – 2006. – №4. – С. 7–17.

2.Горська О. Типологія регіонів України за структурою економічного виробництва для цілей регулювання / О. Горська // Регіональна економіка. – 2004. – №1. – С. 90–98.

3. Гош О. Визначальний фактор відродження продуктивних сил України / О. Гош // Економіка України. – 2003. – №6. – С. 49–56.
4. Іщук С.І. Розміщення продуктивних сил (теорія, методи, практика). Вид. перероб. і доп. – К.: Європ. ун-т, 2006. – 216 с.
5. Клиновий Д.В., Пепа Т.В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 728 с.
6. Манів З.О. та ін. Регіональна економіка: Навчальний посібник. / З.О. Манів, І.М. Луцький, С.З. Манів. – Львів: Магнолія, 2006, 2011. – 639 с.
7. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.
8. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посібник / Є.П. Качан, Т.Є. Царик, Д.В. Ткач та ін.; за ред. Є.П. Качана. – К.: Видавничий дім “Юридична книга”, 2005. – 704 с.
9. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посібн. для дистанц. навчання. / Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. – К.: Університет “Україна”, 2004. – 245 с.
10. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник / С.І. Дорогунцов, Т.А. Заяць, Ю.І. Пітюренко та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 988 с.
11. Розміщення продуктивних сил України: Підручник / Є.П. Качан, М.О. Ковтонюк, М.О. Петрига та ін.; за ред. Є.П. Качана. – К.: Вища школа, 1998. – 375 с.
12. Савченко В.Ф. Держава і регіон: регулювання соціально-економічного розвитку. Кн. І. Держава. – К.: Знання, 1999. – 306 с.
13. Савченко В.Ф. Держава і регіон: регулювання соціально-економічного розвитку. Кн. II. Регіон. Частина I. – К.: Знання, 1999. – 204с.
14. Савченко В.Ф. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Методичні вказівки щодо вивчення дисципліни. – Чернігів.: Редакційно-видавничий відділ ЧДІЕіУ, 2008. – 62 с.
15. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 338 с. – Гл. 1.2. – С. 27 – 41.
16. Сонько С. Сучасна модифікація теорії економічного районування /С. Сонько // Регіональна економіка. – 2005. – № 3. – С. 7–18.

17. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика: Навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2002. – 374с.

18. Сторонянська І. Оцінка асиметрії соціально-економічного розвитку регіонів України та обґрунтування пріоритетів державної регіональної політики / І. Сторонянська // Регіональна економіка. – 2006. – №4. – С. 101–110.

19. Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2004. – 344 с.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСТВА

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Дайте та обґрунтуйте визначення економічного району.
2. Чому економічне районування вважається об'єктивною основою територіальної організації виробництва?
3. Охарактеризуйте економічний та адміністративний методи економічного районування.
4. Які основні районоутворювальні чинники Ви знаєте?
5. Назвіть та детально роз'ясніть принципи і критерії районування.
6. Який вклад внесли польські та відомі європейські вчені у районування України?
7. В чому полягає внесок у економічне районування російських вчених?
8. Охарактеризуйте позицію Центральної Ради щодо районування України.
9. Назвіть основні недоліки підходу до питань районування Держпланів Росії та СРСР.
10. Охарактеризуйте сучасну мережу економічних районів України.
11. Яка роль економічного районування у підвищенні рівня використання потенціалу регіонів і всієї країни?
12. З якою метою проводиться галузеве районування?
13. У чому Ви бачите відмінність між великими, середніми і малими економічними районами?
14. Наведіть визначення М. Колосовського щодо поняття територіально-виробничого комплексу.
15. Визначте особливості реформування територіальної структури виробничих комплексів в умовах переходу до ринкової економіки.
16. Яким чином проводиться вибір оптимальних місць розміщення об'єктів господарювання?

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Економічне районування як об'єктивна основа територіальної організації виробництва.
2. Чинники, принципи та критерії економічного районування.
3. Історія проведення економічного районування на різних етапах розвитку України.
4. Світовий досвід економічного районування.
5. Державна політика у питаннях соціально-економічного розвитку депресивних регіонів.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. Які етапи існують при визначенні місць розміщення господарських об'єктів?

- а) розподіл промислових об'єктів по районах;
- б) наявність водних ресурсів;
- в) прив'язка об'єктів до конкретних місць розташування у середині районів;
- г) правильні відповіді у варіантах а) і в).

2. На основі якого критерію здійснюється економічне районування?

- а) поглибленого аналізу територіальної організації продуктивних сил;
- б) показників соціально-економічного розвитку;
- в) наявності інфраструктури ринкової економіки;
- г) створення вільних економічних зон.

3. Яке відношення до економічних районів характерне для територіально-виробничих комплексів?

- а) вони є антиподами;
- б) здатні сформувати економічний район;
- в) це однорідні терміни;
- г) діють в різних економічних системах.

4. Середні економічні райони (мезорайони) в основному є:

- а) найбільшими територіальними частинами країни;
- б) аналогом районних адміністративних центрів;

- в) підрайонами великих економічних районів;
- г) агропромисловими територіальними формуваннями.

5. Генеральна схема планування території України:

- а) застаріла і є наслідком командно-адміністративної системи;
- б) є складовою стратегії соціально-економічного розвитку;
- в) ліквідована разом із самою системою планування;
- г) не прийнята на державному рівні.

6. Більшість країн світу за основу управління територіями взяли:

- а) адміністративні методи;
- б) податкову політику;
- в) економічне районування;
- г) бюджетне планування.

7. Сучасна мережа економічних районів України:

- а) гальмує розвиток економічних процесів;
- б) не потрібна в умовах ринкової економіки;
- в) у цілому відповідає науковим критеріям економічного районування;
- г) не визначена.

8. Склад критеріїв районування:

- а) стабільний і науково обґрунтований;
- б) може змінюватися;
- в) підлягає затвердженню Верховною Радою України;
- г) відповідає державній регіональній політиці.

9. Які підходи до визначення економічних районів Ви знаєте?

- а) економічний та адміністративний;
- б) сировинний та трудоворесурсний;
- в) екологічний та соціальний;
- г) загальнодержавний та регіональний.

10. Якими ознаками характеризується економічний район?

- а) комплексність;
- б) керованість;
- в) спеціалізація;
- г) правильні усі відповіді.

Відповіді

Тема 3	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Барановський М. Депресивні території: підходи до трактування, концепції формування, особливості типології / М. Барановський // Економічна теорія. – 2007. – №3. – С. 3–12.
2. Біба О. Проблеми та перспективи реформування адміністративно-територіального устрою України в контексті європейської інтеграції / О. Біба // Підприємство, господарство і право. – 2007. – №10. – С. 25–30.
3. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року // Економіка АПК. – 2010. – №7. – С. 3–15.
4. Жук О. Природно-сільськогосподарське районування як основа синтезованої природно-економічної інформаційної системи / О. Жук // Землеустрій і кадастр. – 2007. – №2. – С. 64–71.
5. Калінеску Т. Щодо напрямів розвитку депресивних територій / Т. Калінеску // Економіст. – 2007. – №8. – С. 43–45.
6. Канаш О. Схема-карта природно-сільськогосподарського районування України – презентована! / О. Канаш // Землевпорядний вісник. – 2007. – №1. – С. 30–31.
7. Лісовий А. Визначення депресивних сільських територій на рівні адміністративних районів України / А. Лісовий // Економіка України. – 2008. – №9. – С. 38–45.
8. Манів З.О. та ін. Регіональна економіка [Текст] : навчальний посібник / З.О. Манів, І.М. Луцький, С.З. Манів. – Львів: Магнолія 2011. – 639 с. – Гл.3. – С. 61–96.
9. Масляк П.О. Рекреаційна географія: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 343 с. – Гл. 3. – С. 38–49.
10. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.
11. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка:

Навч. посібник / Є. П. Качан, Т.Є. Царик, Д.В. Ткач та ін.; За ред. Є.П. Качана. – К.: Видавничий дім “Юридична книга”, 2005. – 704 с.

12. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посібн. для дистанц. навчання. / Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. – К.: Університет “Україна”, 2004. – 245 с.

13. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник / С.І. Дорогунцов, Т.А. Заяць, Ю.І. Пітюренко та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 988 с.

14. Розміщення продуктивних сил України: Підручник / Є.П.Качан, М.О. Ковтонюк, М.О. Петрига та ін.; за ред. Є.П. Качана. – К.: Вища школа, 1998. – 375 с.

15. Савченко В.Ф. Держава і регіон: регулювання соціально-економічного розвитку. Кн. II. Регіон. Частина I. – К.: Знання, 1999. – 204 с.

16. Савченко В.Ф. Програмне регулювання соціально-економічного розвитку на регіональному рівні: Монографія. – Чернігів: КП “Чернігівські обереги”, 2007. – 516 с.

17. Савченко В.Ф. / Регіональна економіка [Текст] : навчальний посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 338 с.

18. Смаль В.В. / Постіндустріальні форми територіальної організації виробництва: огляд основних концепцій / В.В. Смаль // Український географічний журнал. – 2010. – №3. – С. 30–35.

19. Сонько С. Сучасна модифікація теорії економічного районування / С. Сонько // Регіональна економіка. – 2005. – №3. – С. 7–18.

20. Томашевська О.А. Теоретичні засади розміщення продуктивних сил і регіональної економіки / Т.В. Мірзоєва, О.А. Томашевська // Агросвіт. – 2012. – №5. – С. 17–23.

21. Топчієв А. Планування територій – сучасний напрям конструктивної географії / А. Топчієв // Український географічний журнал. – 2008. – №1. – С. 54–57.

22. Шевчук Л. Просторовий розвиток регіонів України: теоретичні проблеми і практичні завдання / Л. Шевчук, Я. Шевчук, С. Щеглюк // Економіст – 2011. – №5. – С. 17–19.

23. Шульц С. Нова модель районування економічного простору України / С. Шульц // Економіст – 2011. – №5. – С. 9–12.

ТЕМА 4. РЕГІОН У СИСТЕМІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Дайте визначення та охарактеризуйте роль територіального поділу праці у розвитку регіонів.
2. В чому полягає доцільність використання балансового методу та методу територіальних пропорцій для вирішення питань раціонального територіального поділу праці?
3. Які природні та економічні умови для територіального поділу праці можуть бути в різних частинах держави?
4. Які основні принципи територіального поділу праці, проведеного професором С. Іщуком?
5. Які особливості міжнародного поділу праці Ви знаєте?
6. Дайте визначення спеціалізації та обміну товарів.
7. Наскільки доцільний і ефективний взаємозв'язок спеціалізації та обміну товарів?
8. Охарактеризуйте територіальну та внутрігалузеву спеціалізації.
9. Визначте роль галузей в господарстві регіону.
10. Проведіть аналіз економічної ефективності спеціалізації регіонів.
11. З якою метою проводиться кооперування суб'єктів господарської діяльності у регіонах?
12. В чому відмінність предметного, подетального і технологічного кооперування?
13. В яких галузях і в силу яких причин найбільш поширене кооперування?
14. Назвіть основні показники, за якими визначається рівень кооперування.
15. В чому полягає територіальний поділ праці у сільському господарстві?
16. Які відмінності малих міст України в частині територіального поділу праці?
17. Визначте вплив на територіальний поділ праці наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Місце територіального поділу праці в розвитку регіонів.
2. Міжнародний поділ праці як складова глобалізації економічного розвитку.
3. Територіальна та внутрігалузева спеціалізація у промисловому виробництві регіонів.
4. Роль промислової кооперації в економічному зростанні держави.
5. Особливості територіального поділу праці в сільських місцевостях України.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. Територіальний поділ праці в сільському господарстві регіонів:

- а) не має відмінностей;
- б) існує в силу об'єктивних факторів;
- в) визначається державною регіональною політикою;
- г) залежить від рівня іноземних інвестицій.

2. Визначте доцільний рівень взаємовідносин промислової кооперації із спеціалізацією:

- а) антагоністичні;
- б) незалежні;
- в) органічно пов'язані;
- г) характеризують одне і те ж саме поняття.

3. При проведенні аналізу економічного розвитку регіонів використовують:

- а) методика розвинутих країн світу;
- б) порівняльні показники ефективності виробництва;
- в) напрацювання планової економіки;
- г) методи "шокової терапії".

4. Основою спеціалізації господарського комплексу регіону виступає:

- а) переважання державних інтересів;
- б) пріоритет регіональних цілей;
- в) територіальний поділ праці;

г) взаємодія всіх гілок і рівнів господарської влади.

5. Спеціалізація та обмін товарів у територіальному поділі праці в частині їх взаємодії характеризуються:

- а) тісним взаємозв'язком;
- б) антагоністичним протиріччям;
- в) домінуванням спеціалізації;
- г) переважанням обміну товарів.

6. Основними факторами міжнародного поділу праці визначені:

- а) науково-технічний потенціал;
- б) інноваційний шлях розвитку;
- в) передові методи менеджменту та маркетингу;
- г) правильні усі відповіді.

7. Вченим М. Барановським виділені такі спрямування просторової форми поділу праці:

- а) промисловості і сільського господарства;
- б) держави і регіонів;
- в) абсолютне та відносне;
- г) добувної та переробної галузей.

8. Які чинники об'єктивно існують для виникнення реальних територіальних відмінностей у господарському комплексі?

- а) природні умови і ресурси;
- б) державна регіональна політика;
- в) самоврядування територій;
- г) застосування методів програмування.

9. В яких стосунках знаходяться міжгалузеві і територіальні пропорції

при територіальному поділі праці?

- а) незалежні одні від інших;
- б) переважають територіальні складові;
- в) переважають міжгалузеві пропорції;
- г) нерозривно пов'язані між собою.

10. Які розрахунки потрібні для вирішення питань територіального

поділу праці?

- а) перспектив демографічного розвитку;
- б) балансові щодо окремих регіонів;
- в) платоспроможного попиту населення;
- г) потужностей окремих галузей.

Відповіді

Тема 4	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Амбросов В.Я. Поглиблення суспільного поділу праці та трансформація виробничих структур / В.Я. Амбросов // Економіка АПК. – 2011. – №5. – С. 17–25.
2. Анішина Н. Формування попиту на робочу силу в регіонах України в умовах інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки / Н. Анішина, Л. Колешня // Україна: аспекти праці. – 2012. – №2. – С. 3–7.
3. Волинець В.В. Шляхи удосконалення галузевої структури економіки України / В.В. Волинець // Економіка та держава. – 2006. – №8. – С. 32–34.
4. Волкова О. Методичні основи оцінки ефективності організаційно-економічного механізму регулювання регіональних ринків праці / О. Волкова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №6. – С. 137–141.
5. Воронін О. Ефективність виробництва і розподіл економії суспільної праці між суб'єктами ринку / О. Воронін, О. Пастух // Економіка України. – 2009. – №3. – С. 27–38.
6. Горська О. Типологія регіонів України за структурою економічного виробництва для цілей регулювання / О. Горська // Регіональна економіка. – 2004. – №1. – С. 90–98.
7. Державний комітет статистики України. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К: ТОВ “Август-Трейд”, 2011. – 559 с.
8. Дідківська Л.В. Українська кооперація: досвід і перспективи /

Л.В. Дідківська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – №11. – С. 135 – 143.

9. Жовнір Н.М. Економічна сутність якості праці та її реалізації на регіональному рівні / Н.М. Жовнір // Економіка і регіон. – 2009. – №2. – С. 119 – 124.

10. Заблодська І.В. Концептуальне забезпечення регіональної промислової політики / І.В. Заблодська // Економіка та держава. – 2007. – №10. – С. 20–23.

11. Завірюха Л. Внутрішньогалузевий розподіл праці / Л. Завірюха // Справочник економіста. – 2008. – №2. – С. 88 – 90.

12. Ільченко Ю.Б. Поняття регіональної екологічної політики держави / Ю.Б. Ільченко // Держава та регіони. Серія “Державне управління”. – 2010. – №1. – С. 42–46.

13. Іщук С.І. Розміщення продуктивних сил (теорія, методи, практика). Вид. перероб. і доп. – К.: Європ. ун-т, 2006. – 216 с.

14. Клиновий Д.В., Пепа Т.В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 728 с.

15. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – Львів: “Магнолія 2006”, 2009 – 638 с.

16. Матвієнко Р.О. Регіональні проблеми розвитку продуктивних сил України / Р.О. Матвієнко // Економіка і регіон. – 2010. – №4. – С. 30 – 33.

17. Познаховський А.В. Формування територіальних ринків праці / А.В. Познаховський // Економіка АПК. – 2010. – №1. – С. 68 – 72.

18. Приймак В. Гнучкість національного та регіонального ринків праці України / В. Приймак, Н. Ковалевич // Україна: аспекти праці. – 2009. – №2. – С. 3 – 6.

19. Прокопа І. Зайнятість сільського населення в Україні: територіальна диференціація / І. Прокопа, О. Попова, М. Бетлій // Економіка і прогнозування. – 2007. – №3. – С. 56–74.

20. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посібник / Є. П. Качан, Т.Є. Царик, Д.В. Ткач та ін.; За ред. Є.П. Качана. – К.: Видавничий дім “Юридична книга”, 2005. – 704 с.

21. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник / С.І.Дорогунцов, Т.А.Заяць, Ю.І.Пітюренко та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 988 с.

22. Савченко В.Ф. Регіональні особливості народонаселення та працевлаштування на території України / В.Ф. Савченко // Сіверянський

літопис. – 2008. – №5. – С. 145 – 149.

23. Савченко В.Ф. Регіональна економіка [Текст]: навчальний посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 338с. – Гл. 1.4. – С. 56–70.

24. Смачило В. Формування механізму перерозподілу трудових ресурсів із застосуванням систем стимулювання праці / В. Смачило, О. Колмакова // Україна: аспекти праці. – 2007. – №3. – С. 32 – 39.

25. Стеба В. До питання реалізації положень Закону України “Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку малих міст” / В. Стеба // Україна: аспекти праці. – 2006. – №5. – С. 18–25.

ТЕМА 5. СУТНІСТЬ, МЕТА І ЗАВДАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Назвіть відмінності між поняттями “регіональна політика” та “регіональна економічна політика”.
2. Дайте визначення, назвіть базові принципи та основні напрямки регіональної економічної політики.
3. В чому полягає різниця в регіональній політиці розвинутих країн та тих, що розвиваються?
4. Охарактеризуйте регіональну економічну політику Європейського Союзу на різних етапах його розвитку.
5. Які основні складові класичної і неокласичної теорій в частині регіональної політики?
6. Які Ви знаєте невирішені проблеми і диспропорції регіонального розвитку?
7. Вкажіть цілі та засоби структурної моделі розвитку економіки регіону.
8. Яка головна мета регулювання економіки регіону?
9. Які загальнодержавні стратегічні завдання регіонального розвитку Ви знаєте?
10. Охарактеризуйте завдання регіональних органів влади.
11. Охарактеризуйте об’єкти державної регіональної економічної політики.
12. Дайте визначення суб’єкта державної регіональної економічної політики.
13. Що Ви знаєте про депресивні території, проблемні регіони, кризові ситуації у нещодавно високорозвинутих регіонах?
14. Які проблеми регіонального розвитку в Україні Ви знаєте?
15. Назвіть основні показники соціально-економічного розвитку регіонів.
16. В чому полягає нерівномірність територіального розвитку держави?

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Проблеми державної регіональної економічної політики та шляхи їх вирішення.

2. Основні цілі і завдання регіональної політики.
3. Взаємовідносини між об'єктами і суб'єктами державної регіональної політики в ринкових умовах.
4. Вирішення проблем регіонального розвитку в Україні.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

- 1. На які основні групи поділяються всі головні показники розвитку регіонів?**
  - а) соціальні та економічні;
  - б) демографічні;
  - в) екологічні;
  - г) правильні всі відповіді.

- 2. Наявність однієї-двох профільюючих галузей у промисловості регіонів означає:**
  - а) більшість галузей промисловості знаходяться у депресивному стані;
  - б) ці галузі є “локомотивами зростання”, прикладом для інших спрямувань розвитку;
  - в) закономірне явище у сучасній ринковій економіці;
  - г) наявність монополізму та відсутність конкуренції.

- 3. Хто виступає суб'єктами регіональної економічної політики?**
  - а) інституційні структури ринкової економіки;
  - б) органи виконавчої влади та місцевого самоврядування;
  - в) банківська система держави;
  - г) зовнішньоекономічні відносини регіонів.

- 4. Виберіть правильний варіант визначення терміна “об'єкт державної регіональної економічної політики”:**
  - а) території, в яких здійснюються державне управління і місцеве самоврядування;
  - б) суб'єкти господарської діяльності регіонів;
  - в) громадські та політичні організації;
  - г) правильні всі відповіді.

- 5. В чому полягає зближення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів?**

- а) створення єдиної енергетичної системи;
- б) отримання дотацій і субсидій;
- в) нівелювання відмінностей розвитку шляхом структурної перебудови господарства областей;
- г) участь регіонів у роботі міжнародних організацій.

6. Яка головна мета регулювання економіки регіону?

- а) повна централізація економічної влади;
- б) посилення централізації в питаннях екології та природокористування;
- в) розвиток виробничих сил регіонів;
- г) культурна автономія територій.

7. Визначте основні цілі державної регіональної економічної політики розвинутих країн:

- а) економічне зростання, свобода, ефективність;
- б) повна рівність у розвитку всіх регіонів;
- в) задоволення потреб населення;
- г) розвиток внутрішнього споживчого ринку.

8. Виберіть правильний варіант відповіді щодо основних принципів регіональної політики Європейського Союзу:

- а) допомога країнам трансформаційної економіки;
- б) створення вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку;
- в) субсидарність, децентралізація, партнерство, програмування;
- г) членство регіонів у Світовій організації торгівлі.

9. Які основні напрямки державної регіональної політики?

- а) регулювання регіональних рівнів розвитку;
- б) підйом економіки відсталих регіонів;
- в) активізація торговельних відносин з країнами СНД;
- г) правильні відповіді у варіантах а) і б).

10. В чому полягає відмінність між поняттями “регіональна політика” та “регіональна економічна політика”?

- а) відмінності не існує;
- б) це комплексне поняття та його складова;
- в) це антагоністичні, абсолютно відмінні поняття;
- г) регіональної економічної політики на сучасному етапі не може

бути.

Відповіді

Тема 5	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Бабець І.Г. Принципи формування регіональної політики співробітництва країн ЄС: досвід для України / І.Г. Бабець // Держава та регіон. Серія “Державне управління”. – 2009. – №2. – С. 17 – 22.

2. Бондарчук Т. Роль економічної політики в соціально-економічному розвитку регіонів / Т. Бондарчук, С. Мацюра // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №7. – С.135 – 139.

3. Бондарчук В.Д. Державне регулювання інноваційного розвитку регіону / В.Д. Бондарчук // Економіка та держава. – 2010. – №5. – С.93 – 95.

4. Ватченко О.Б. Теоретичне обґрунтування регіональної політики / О.Б. Ватченко // Регіональна економіка. – 2011. – №3. – С. 27 – 34.

5. Герасимів З.М. Основні підходи до розуміння поняття “регіон” / З.М. Герасимів // Агросвіт. – 2012. – №5. – С. 24 – 26.

6. Дубіщев В.П. Зміст політики регіонального соціально-економічного розвитку / В.П. Дубіщев // Економіка і регіон. – 2011. – №1. – С. 30 – 36.

7. Єрошкіна О.О. Концепція соціально-економічної стабілізації та розвитку регіонів / О.О. Єрошкіна // Економіка та держава. – 2010. – №8. – С. 133 – 142.

8. Жовнірчик Я.Ф. Концептуальні засади державної політики комплексного і збалансованого розвитку регіонів / Я.Ф. Жовнірчик // Економіка та держава. – 2010. – №11. – С. 93 – 96.

9. Іванова Н.С. Розвиток державного управління регіонами в незалежній Україні / Н.С. Іванова // Держава та регіони. Серія “Державне управління”. – 2010. – №3. – С. 162 – 167.

10. Колосюк А.А. Особливості регіональної політики України в сучасних умовах / А.А. Колосюк // Держава та регіони. Серія “Державне

управління”. – 2008. – №4. – С. 141 – 143.

11. Комірна В. Місцеві органи управління та місцевий ринок як інститути регіональної політики / В. Комірна // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №3. – С. 27 – 30.

12. Комірна В.В. Обумовленість ефективності регіональної політики в Україні / В.В. Комірна // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №5. – С.42 – 44.

13. Кондратов О. Реформування регіональної економічної політики: завдання та напрямки підвищення її дієвості / О. Кондратов // Економіка та держава. – 2007. – №7. – С. 74 – 76.

14. Косач І. Формування регіональної інноваційної політики на базі трансферу технологій / І. Косач // Сіверянський літопис. – 2008. – №4. – С. 187 – 190.

15. Курмаєв П. Актуальні проблеми формування регіональної політики в Україні / П. Курмаєв // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №11. – С. 148 – 151.

16. Ляхович Г.І. Поняття, види та особливості державного управління регіонами / Г.І. Ляхович // Зовнішня торгівля. – 2010. – №4 – 5. – С.171 – 175.

17. Манів З.О. та ін. Регіональна економіка [Текст]: навчальний посібник / З.О. Манів, І.М. Луцький, С.З. Манів. – Львів: Магнолія 2006, 2011. – 639 с. – Гл. 6. – С. 129 – 157.

18. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.

19. Омаров А. Стан та перспективи державної політики на міжрегіональному рівні в Україні / А. Омаров // Економіка і регіон. – 2008. – №1. – С. 94 – 96.

20. Панухник О. Державна регіональна політика як засіб регулювання розвитку регіонів: проблеми становлення / О. Панухник // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №7. – С. 134 – 141.

21. Простотіна С. Формування сучасної політики регіонального економічного розвитку: досвід високорозвинених країн / С. Простотіна // Економіка і регіон. – 2008. – №2. – С. 65 – 67.

22. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Підручник / С.І.Дорогунцов, Т.А.Заяць, Ю.І.Пітюренко та ін. – К.: КНЕУ, 2005. – 988 с.

23. Савченко В.Ф. Регіональна економіка [Текст]: навчальний посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 338с. – Гл. 1.5. – С. 71 – 85.

24. Сенік М. Формування місцевого самоврядування – необхідна складова регіональної політики України / М. Сенік // Віче. – 2009. – №23. – С. 28 – 29.

25. Суперсон В. Державна регіональна політика та проблеми регіонального управління в Україні // Науковий вісник Національного аграрного університету. – № 111. – К.: Національний аграрний універ-т. – 2007. – 390с. – С. 57 – 60.

26. Федулова Л. Проблемність регіонів: особливості регіональної політики в умовах нової економіки / Л. Федулова, Н. Буга // Регіональна економіка. – 2008. – №3. – С. 31 – 41.

27. Хвесик М.А., Горбач Л.М., Пастушенко П.П. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка: Навч. посібн. – К.: Кондор, 2004. – 344 с.

28. Шевченко О. Особливості регіональної політики продовольчої безпеки / О. Шевченко // Економіка та держава. – 2008. – №11. – С. 104 – 106.

ТЕМА 6. МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Охарактеризуйте адміністративні та економічні важелі регулювання економіки регіонів.
2. Які Ви знаєте напрямки поліпшення державної регіональної політики?
3. В чому полягають важелі державної регіональної політики на сучасному етапі?
4. Дайте інформацію щодо ролі владних структур та громадськості у соціально-економічному розвитку регіонів.
5. Визначте етапи створення нормативно-правової бази в Україні.
6. Назвіть основні інструменти державної регіональної економічної політики.
7. Роз'ясніть основні недоліки в регулюванні регіонального розвитку в Україні.
8. Коли виникла система державного регулювання економіки регіонів?
9. Назвіть головні ознаки механізмів регулювання економіки регіонів.
10. Охарактеризуйте структурні елементи економічних методів регулювання (податкову політику, бюджет, амортизаційну політику, кредитно-грошову політику).
11. В чому полягають завдання планових і програмних документів регіонів?
12. Назвіть недоліки стратегічних планів розвитку регіонів в Україні.
13. Які значення та особливості короткострокових програм соціально-економічного розвитку регіонів?
14. Які особливості фінансового забезпечення регіональних програм Ви знаєте?
15. Дайте інформацію щодо кластерної моделі галузево-територіального розвитку.
16. Охарактеризуйте переваги та недоліки вільних (спеціальних) економічних зон.
17. В чому полягає схожість і відмінність територій

пріоритетного розвитку і вільних економічних зон?

18. Охарактеризуйте ситуацію в Україні щодо впровадження євро регіонів та транскордонного співробітництва.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Роль владних структур у впровадженні механізму реалізації регіональної економічної політики.

2. Значення нормативно-правової бази у забезпеченні державної регіональної економічної політики.

3. Податкова політика як інструмент державного регулювання економіки регіонів.

4. Суть короткострокового та стратегічного планування і прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів.

Міжрегіональне співробітництво і роль євро регіонів у економічному зростанні держави.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. Однією з головних цілей створення євро регіонів в Україні є:

- а) отримання гуманітарної допомоги;
- б) діяльність технополісів на даних територіях;
- в) посилення інвестиційної привабливості;
- г) правильні усі відповіді.

2. Кластерна модель розвитку вперше знайшла своє застосування:

- а) в країнах Південно-Східної Азії;
- б) в Сполучених Штатах Америки;
- в) в Україні;
- г) в Італії.

3. Україна на даному етапі в основному застосовує:

- а) короткострокове програмне регулювання;
- б) весь комплекс видів та методів планування;
- в) прогнозування соціально-економічного розвитку;
- г) взагалі не застосовує планування.

4. Яка роль регіонального планування економіки в умовах ринкових відносин?

- а) заважає ефективному ринковому середовищу;
- б) є ефективним важелем регулювання;
- в) не впливає на соціально-економічний розвиток;
- г) функціонує для отримання об'єктивної статистичної інформації.

5. Наявність антимонопольного комітету в державі та його дії призвели до:

- а) повної ліквідації монополізму;
- б) розвитку малого та середнього бізнесу;
- в) формального характеру діяльності, неповного дотримання антимонопольного законодавства;
- г) узгодження діяльності з подібними структурами інших країн.

6. Виберіть варіант, який визначає роль Міністерства економіки і торгівлі у розробці та здійсненні державної регіональної політики:

- а) погоджує дії всіх інших міністерств;
- б) керує економічними процесами у регіонах;
- в) відповідає за соціально-економічні показники розвитку регіонів;
- г) є центром і виконавчим органом у здійсненні політики.

7. Визначте правильний варіант інструментів регулювання бюджетної політики в регіонах:

- а) дії владних органів на макрорівні;
- б) джерела фінансування, доходи і видатки бюджету;
- в) дії владних органів на регіональному рівні;
- г) правильні відповіді у варіантах а) і в).

8. Коли розпочалося системне цілеспрямоване формування законодавчої бази, яка визначає державну регіональну економічну політику?

- а) після проголошення Україною незалежності;
- б) після прийняття Конституції України;
- в) процес все ще не розпочався;
- г) після вступу до Світової організації торгівлі.

9. Що відноситься до методів прямого економічного регулювання?

- а) податкова система;
- б) грошово-кредитні відносини;
- в) надання субсидій та субвенцій;

г) закони та інші нормативні акти.

10. Яким факторам належить найбільш важлива роль у соціально-економічному розвитку регіонів?

- а) механізму впровадження державної регіональної політики;
- б) інвестиційної привабливості територій;
- в) мігрантам із далекого та близького зарубіжжя;
- г) менталітету титульної нації.

Відповіді

Тема 6	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Адонін С.В. Поняття державної податкової політики в Україні / С.В. Адонін // Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”. – 2011. – №35. – С. 5 – 9.

2. Бондарчук Н.В. Напрями вдосконалення механізмів державного регулювання економічного розвитку регіонів / Н.В. Бондарчук // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №12. – С. 66 – 68.

3. Бутник О. Розвиток регіональної фінансово-інвестиційної політики / О. Бутник // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №3. – С. 10–13.

4. Варналій З. Регіональна інноваційна політика України: проблеми та стратегічні пріоритети / З. Варналій // Економіст. – 2007. – №9. – С. 36–39.

5. Волосюк М. Формування регіональних пріоритетів у контексті державної промислової політики / М. Волосюк // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №10. – С. 110–115.

6. Герасимчук З. Регіональна політика фінансового забезпечення сталого розвитку / З. Герасимчук, І. Вахович // Регіональна економіка. – 2008. – №2. – С. 59–72.

7. Гончаренко І.Г. Методи державного регулювання економіки

на регіональному рівні // Науковий вісник ЧДІЕУ. Серія 1. Економіка: Збірник наукових праць. Випуск №1 (009), 2011 р. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2011. – 217 с. – С. 33 – 41.

8. Зелінська О. Планування просторового розвитку прикордонних територій як один з напрямів європейського транскордонного співробітництва / О. Зелінська // Економіст. – 2010. – №2. – С. 47 – 51.

9. Їжа М.М. Стимулювання розвитку регіонів: зміна підходу / М.М. Їжа // Держава і право. – 2010. – №47. – С. 643 – 647.

10. Кабінет Міністрів України. Про утворення робочої групи з питань удосконалення територіальної організації влади та місцевого самоврядування (Постанова від 20.02.2012 р. № 169) // Офіційний вісник України. – 2012. – №18. – С. 22 – 25.

11. Колісник О.П. Механізм державного управління науково-технічним та інноваційним розвитком регіонів України / О.П. Колісник // Економічний часопис XXI. – 2011. – №9 – 10. – С. 51 – 53.

12. Корецький Б.М., Мамрош Т.В. Формування регіональної політики держави на базі інструментів стратегування розвитку територій / Б.М. Корецький // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – №2. – С. 168 – 174.

13. Кондрашов О. Еволюція підходів до розробки регіональних програм промислової політики в Україні / О. Кондрашов // Економіка та держава. – 2007. – №11. – С. 81–83.

14. Кондрашов О. Узгодження державницьких та господарських функцій у процесі реформування регіональної промислової політики / О. Кондрашов // Економіка та держава. – 2007. – №6. – С. 68–70.

15. Кондрашова М. Основа формування регіональної політики і оперативного управління інвестиціями / М. Кондрашова // Економіка та держава. – 2008. – №10. – С. 77–79.

16. Левицький Р.Й. Вплив регіональної інвестиційної політики на розвиток виробничого потенціалу промисловості регіону / Р.Й. Левицький // Держава та регіони. Серія “Державне управління”. – 2008. – №3. – С. 117–121.

17. Макаров М.О. Особливості реалізації інноваційної політики на регіональному рівні / М.О. Макаров // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №8. – С. 27–29.

18. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.

19. Папп В. Пріоритетні напрями формування регіональної

інноваційно-інвестиційної політики / В. Папп // Економіст. – 2007. – №9. – С. 40–42.

20. Прушківський В.Г. Інструменти регулювання екологічного сталого регіонального розвитку в ринкових умовах / В.Г. Прушківський // Агросвіт. 2011. – №5. – С. 11 – 16.

21. Савченко В.Ф. Регіональна економіка. Навч. посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 342 с.

22. Савченко В. Обґрунтування напрямів розвитку інфраструктури інноваційної політики в державі і регіонах / В. Савченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №7. – С. 82–86.

23. Савчук С. Регіональний аспект грошово-кредитної політики / С.Савчук // Регіональна економіка. – 2007. – №4. – С. 134–139.

24. Столяр В.В. Пріоритетні напрями державної підтримки інфраструктури регіону в контексті концепції сталого розвитку / В.В. Столяр // Актуальні проблем економіки. – 2011. – №11. – С. 189 – 193.

25. Ставнича М. Фінансово-бюджетні складові державної регіональної політики / М. Ставнича // Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”. – 2008. – №4. – С. 215–219.

26. Тищенко О.П. Державне регулювання регіонального розвитку: нормативно-правові аспекти / О.П. Тищенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №9(64). – С. 114–119.

27. Третяк В.В. Регіональна інноваційна система як основний об’єкт формування інноваційної політики / В.В. Третяк, Н.В. Дронова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №3. – С. 131–137.

28. Трохимченко М. Інвестиції в системі регіональної політики збалансованого соціально-економічного розвитку / М. Трохимченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №12. – С. 85–92.

29. Царенко О. Ефективні механізми регіональної політики як чинник економічного зростання легкої промисловості / О. Царенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – №24. – С. 28–31.

ТЕМА 7. ГОСПОДАРСЬКИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ, ЙОГО СТРУКТУРА І ТРАНСФОРМАЦІЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Дайте визначення та охарактеризуйте основні критерії господарського комплексу.
2. В чому полягає комплексний розвиток господарства країни?
3. Назвіть перелік груп показників для визначення ступеня економічного розвитку господарського комплексу.
4. Які основні економічні системи існують у світовому господарстві?
5. Наведіть класифікацію методів економічного обґрунтування галузевого розміщення виробництва.
6. Визначте основні етапи перетворень у господарському комплексі України.
7. В чому полягають основні помилки, допущені під час формування макроекономічної політики в державі?
8. Дайте інформацію щодо інноваційного стану та залучення інвестицій у господарський комплекс.
9. Дайте визначення та коротку характеристику основних складових промисловості.
10. Які фактори характеризують негативну структуру промисловості?
11. Дайте визначення промислового пункту, промислового центру, промислового вузла та промислового району.
12. Визначте фактори, що впливають на промислове виробництво.
13. Що Ви знаєте про стратегічні пріоритети промислової політики держави?
14. З якою метою необхідний перегляд колишніх напрямків індустріалізації?
15. В чому полягає необхідність розробки і реалізації програм розвитку промисловості на національному рівні?

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Сутність методів економічного обґрунтування галузевого розміщення виробництва.
2. Інноваційний розвиток господарського комплексу України.
3. Стан та перспективи розвитку промисловості в державі.
4. Програмне забезпечення розвитку промисловості у трансформаційній економіці.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. Чи має перспективи виробництво продукції електронної промисловості в державі?

- а) ми не зможемо досягти рівня розвинутих країн;
- б) має великі перспективи;
- в) потрібне для галузей воєнно-промислового комплексу;
- г) держава задовольниться імпортом продукції.

2. Чи наявний в Україні достатній потенціал в області сучасних технологій?

- а) необхідно покладатися на давні розробки часів минулої держави;
- б) присутній в галузі теоретичних наук;
- в) наявний;
- г) відсутній взагалі.

3. Який ефект має господарський сектор від законодавчо-нормативного забезпечення на держаному рівні?

- а) він взагалі відсутній;
- б) це база щодо подальшої діяльності;
- в) спонукає до заформалізованості в роботі;
- г) правильні відповіді у варіантах а) і б).

4. Виберіть найбільш ефективні важелі впливу державної політики

на господарський комплекс:

- а) відсутність державного втручання;
- б) вирішення ситуативних проблем;
- в) взаємодія державних та ринкових механізмів;
- г) керування в ручному режимі.

5. Валовий внутрішній продукт України станом за останні роки порівняно з 1990 роком:

- а) значно менший;
- б) не змінився;
- в) набагато збільшився;
- г) не обраховується.

6. В чому Ви бачите результати впровадження Державної програми структурної перебудови?

- а) не дала результатів;
- б) мала значні досягнення;
- в) не була розроблена;
- г) не прийнята.

7. Які помилки були допущені під час формування макроекономічної політики держави?

- а) невдало проведена приватизація;
- б) податкова система не зорієнтована на ринок;
- в) неврегульована діяльність природних монополій;
- г) правильні усі відповіді.

8. Чи відрізняється господарство України від господарського комплексу колишнього СРСР за структурою складових:

- а) не відрізняється;
- б) відрізняється незначною мірою;
- в) відрізняється докорінно;
- г) є продовженням і розвитком попередньої структури.

9. В чому полягають структурні пропорції господарського комплексу?

- а) співвідношення між галузями;
- б) рентабельність виробничої діяльності;
- в) відношення економічної та соціальної сфер розвитку;
- г) ступінь впровадження складових ринкової економіки.

10. Яке визначення національного господарського комплексу є правильним?

- а) територія, що має державні кордони;
- б) сукупність промислових і сільськогосподарських підприємств;

- в) господарська діяльність у межах окремої країни;
- г) сектор експортної діяльності підприємств.

Відповіді

Тема 7	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Амоша О. Промислова політика України: концептуальні орієнтири на середньострокову перспективу / О. Амоша // Економіка України. – 2009. – №11. – С. 4–14.

2. Ахромкін Є. Напрями активізації ресурсозберігаючої діяльності в регіоні / Є. Ахромкін // Банківська справа. – 2011. - №2. – С. 51–55.

3. Білокуров Д.Т. Проблеми державного управління промисловістю // Економіка та держава. – 2005. – №7. – С. 8–16.

4. Гладкий О. Економічні закономірності формування та принципи розвитку промислових агломерацій // Економіка України. – 2009. – №11. – С. 26–33.

5. Заблодська І.В. Концептуальне забезпечення регіональної промислової політики / І.В. Заблодська // Економіка та держава. – 2007. – №10. – С. 20–23.

6. Кіндзерський Ю. Цілі, інструменти та моделі промислової політики в економічних перетвореннях / Ю. Кіндзерський // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №5. – С. 5–18.

7. Ковтун О.А. Становлення та формування національної інноваційної системи як інституціональної основи модернізації промисловості України / О.А. Ковтун // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №23. – С. 24–28.

8. Левицький Р.Й. Вплив регіональної інвестиційної політики на розвиток виробничого потенціалу промисловості регіону / Р.Й. Левицький // Держава та регіони. Серія “Державне управління”. – 2008. – №3. – С. 117–121.

9. Мельник В. Вплив бюджетно-податкового регулювання на розвиток промислового виробництва в Україні / В. Мельник,

Г. Мельничук // Фінанси України. – 2008. – №12. – С. 44–52.

10. Миколайчук М.М. Аналіз впливу різних складових господарського комплексу на сталий розвиток регіону / М.М. Миколайчук // Держава та регіони. Серія “Державне управління”. – 2008. – №3. – С. 135–141.

11. Олешко А.А. Особливості реалізації державної промислової політики України в кризових умовах / А.А. Олешко // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №6. – С. 31–34.

12. Пельтек Л.В. Концептуальні засади державної інвестиційної політики в промисловості / Л.В. Пельтек // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №20. – С. 74–77.

13. Пилипенко Ю.І. Технологічна структура національної економіки України та стратегія її реформування / Ю.І. Пилипенко // Економіка та держава. – 2009. – №12. – С. 22–24.

14. Підгірний В.В. Проблеми державного регулювання промислового виробництва в Україні та шляхи їх вирішення / В.В. Підгірний // Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”. – 2009. – №3. – С. 128–134.

15. Порвін М.Ю. Державна стратегія інфраструктурного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності в промисловості / М.Ю. Порвін // Економіка та держава. – 2009. – №9. – С. 17–19.

16. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посібн. для дистанц. навчання. / Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. – К.: Університет “Україна”, 2004. – 245 с.

17. Солоха Д.В. Дослідження принципів засад забезпечення ефективного розвитку промислового сектору в довгостроковій перспективі / Д.В. Солоха // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №2. – С. 41–45.

18. Сторчеус О.М. Механізми реалізації регіональної промислової політики / О.М. Сторчеус // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №14. – С. 73–76.

19. Фатенок-Ткачук А.О. Оцінка експортного потенціалу регіонів України у машинобудуванні / А.О. Фатенок-Ткачук // Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”. – 2011. – №1. – С. 28–32.

20. Юдіна О.І. Економічний зміст ресурсів у забезпеченні розвитку промислового виробництва / О.І. Юдіна // Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”. – 2009. – №5. – С. 184–188.

21. Якубовський М. Науково-інноваційне забезпечення модернізації української промисловості / М. Якубовський // Економіка України. – 2009. – №10. – С. 4–14.

22. Яскал І.В. Оцінка ефективності регіонального розміщення факторів виробництва в Україні / І.В. Яскал // Регіональна економіка. – 2011. – №2. – С. 34–43.

ТЕМА 8. ПРИРОДНИЙ ТА ТРУДОРЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Дайте визначення природних ресурсів.
2. Охарактеризуйте можливості використання природних ресурсів при різному ступені історичного розвитку суспільства.
3. В чому полягають природна та економічна класифікація природних ресурсів?
4. Які відмінності між витратним та рентним методами економічної оцінки природних ресурсів?
5. Дайте інформацію щодо чотирьох ступенів розвідання запасів мінеральної сировини.
6. Де розміщені основні запаси кам'яного і бурого вугілля, нафти, газу і торфу?
7. Дайте характеристику земельних, лісових та водних ресурсів.
8. В чому проявляються негативні тенденції в розвитку демографічних процесів?
9. Охарактеризуйте поняття “населення”, “демографія”, “демографічна політика”, “депопуляція” і “відтворення населення”.
10. Назвіть чисельність населення та її зміни за останні роки в Україні.
11. Визначте основні складові демографічної політики держави.
12. Дайте визначення та основні характеристики міграції населення.
13. В чому полягають переваги та недоліки міграційних процесів для України?
14. Яка ситуація щодо легального працевлаштування громадян України у країни ЄС на основі двосторонніх та багатосторонніх домовленостей?
15. Які основні напрямки міграційної політики держави?
16. Охарактеризуйте зміст та різницю між поняттями “робоча сила”, “трудові ресурси”, “людський капітал” і “кадровий потенціал”.
17. Визначте ситуацію в Україні в частині наявності і якості трудових ресурсів.
18. В чому полягає продуктивне використання трудових ресурсів?

19. Які особливості ефективної зайнятості та створення нових робочих місць в ринкових умовах Ви знаєте?

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Природні ресурси України як важливий фактор її соціально-економічного розвитку.

2. Значення земельних, лісових, водних і рекреаційних ресурсів у розвитку міжгосподарських комплексів держави.

3. Демографічна ситуація в Україні.

4. Шляхи впорядкування міграційних процесів на державному рівні.

5. Збалансування ринку праці в умовах трансформаційної економіки.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. На якому рівні знаходиться забезпечення роботою жителів села?

- а) в основному не забезпечені оплачуваною роботою;
- б) працездатне населення у працездатному віці відсутнє;
- в) їх задовольняє праця на присадибних ділянках;
- г) вони поступово переходять на фермерський обробіток землі.

2. Які нижня та верхня межа працездатного віку встановлені для чоловіків?

- а) 18 і 60 років;
- б) 18 і 55 років;
- в) законодавчо не обмежені;
- г) 16 і 60 років.

3. Які види працевлаштування найбільш поширені серед українських мігрантів?

- а) на престижні високооплачувані роботи;
- б) легальне;
- в) нелегальне;
- г) у країнах Південної Америки.

4. Населення сучасної України внаслідок міграційних процесів:

- а) збільшується;

- б) зменшується;
- в) залишається на попередньому рівні;
- г) міграційні процеси відсутні.

5. Від чого залежить процес розширеного відтворення населення?

- а) ефективної демографічної політики держави;
- б) рівня матеріального забезпечення населення;
- в) стабільності і впевненості в завтрашньому дні;
- г) правильні всі відповіді.

6. Чисельність населення за останні 18 років в Україні:

- а) збільшилась в частині жителів міст;
- б) значно скоротилася;
- в) залишилась без змін;
- г) змінилися пропорції між чоловічою та жіночою складовими населення.

7. Визначте якість земельних запасів держави:

- а) це унікальні чорноземи, обсяги яких одні з найбільших у світі;
- б) вони непридатні для ведення прибуткового землеробства;
- в) характеризуються надмірною заболоченістю;
- г) повністю виснажені внаслідок неефективного землеробства.

8. Запаси нафти і газу в Україні:

- а) мають перспективу подальшого збільшення видобутку в шельфі Чорного і Азовського морів;
- б) вичерпані;
- в) достатні для забезпечення шляхом експлуатації працюючих свердловин;
- г) потребують закриття через значну екологічну небезпеку.

9. Назвіть правильний розподіл природних ресурсів при галузевому підході до їх класифікації:

- а) несучасні, неефективні, важкодоступні;
- б) шкідливі, радіоактивні, токсичні;
- в) рослинницькі, тваринницькі, рибні;
- г) промислові, сільськогосподарські, невиробничої сфери.

10. Яка класифікація природних ресурсів є правильною?

- а) рудні та нерудні;

- б) земельні і водні;
- в) природна та економічна;
- г) рекреаційні та стимулюючі.

Відповіді

Тема 8	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Гнибіденко І. Демографічні аспекти національної безпеки держави / І. Гнибіденко // Україна: аспекти праці. – 2007. – №5. – С. 11–18.

2. Довгаль Ю.С. Організаційні аспекти формування трудового потенціалу регіону в контексті його інноваційного розвитку / Ю.С. Довгаль // Економіка і регіон. – 2009. – №1. – С. 216–221.

3. Заков І. Компоненти сучасної демографічної кризи в Україні та їх вплив на трудовий потенціал / І. Заков // Україна: аспекти праці. – 2008. – №4. – С. 41–46.

4. Заяць Т. Продуктивність людських ресурсів України та регіональні можливості її забезпечення / Т. Заяць // Україна: аспекти праці. – 2004. – №1. – С. 25–29.

5. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України на період до 2017 року (Розпорядження від 22.07.2009р. № 851-р).

6. Колмакова О. Фактори формування і переміщення трудових ресурсів / О. Колмакова // Персонал. – 2008. – №3 – 4. – С. 27–30.

7. Костенок Я. Природно-ресурсний потенціал розвитку економіки України / Я. Костенок // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №12. – С. 23–26.

8. Крисанова О. Ресурсная значимость ассимиляционного потенциала природной среды и его место в системе экономических отношений / О. Крисанова // Вісник Сумського державного університету. Серія “Економіка”. – 2008. – №2. – С. 135–142.

9. Курганська Н.М., Коропатник Т.В. Регіональна економіка: Методичний посібник. – Чернігів: Редакційно-видавничий відділ ЧДІЕіУ, 2006. – 89 с.
10. Лузан Ю. Сучасний соціально-трудоий потенціал села: проблеми та шляхи їх вирішення / Ю. Лузан // Україна: аспекти праці. – 2009. – №6. – С. 14–17.
11. Мельник С. Демографічна ситуація в Україні: стан, головні проблеми та способи їх вирішення / С. Мельник, Г. Гаврюшенко, С. Шубенок // Україна: аспекти праці. – 2006. – №4. – С. 22–26.
12. Радченко Г.А. Система формування та управління людськими ресурсами / Г.А. Радченко // Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”. – 2009. – №2. – С. 163–167.
13. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посібник / Є.П.Качан, Т.Є.Царик, Д.В.Ткач та ін; за ред. Є.П.Качана. – К.: Видавничий дім “Юридична книга”, 2005. – 704 с.
14. Руденко В.П. Сучасні проблеми еколого-економічної оцінки природно-ресурсного потенціалу України / В.П. Руденко // Геоінформатика. – 2009. – №4. – С. 38–42.
15. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 342 с.
16. Сай І. Особливості формування трудових ресурсів в економіці / І. Сай // Економіка та держава. – 2008. – №2. – С. 103–104.
17. Смачило В. Формування механізму перерозподілу трудових ресурсів із застосуванням систем стимулювання праці / В. Смачило, О. Колмаков // Україна: аспекти праці. – 2007. – №3. – С. 32–39.
18. Устінова І.І. Демографічний та природно-ресурсний потенціал території у контексті збалансованого (сталого) розвитку України / І.І. Устінова // Екологічний вісник. – 2011. – №5. – С. 14–16.
19. Файфура В. Водогосподарський комплекс України: еколого-економічний аналіз стану, загроз і перспектив розвитку / В. Файфура, Т. Царик // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України: Збірник наукових праць. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – Вип. 10. – С. 37–40.
20. Шапуров О. Трудові ресурси та особливості розвитку ринку робочої сили в сучасних умовах / О. Шапуров // Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”. – 2008. – №2. – С. 273–277.
21. Яковлева Ю.К. Влияние использования природного потенциала на экономическое развитие региона / Ю.К. Яковлева // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №2. – С. 31–35.

ТЕМА 9. МІЖГАЛУЗЕВІ ГОСПОДАРСЬКІ КОМПЛЕКСИ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЇХ РОЗВИТКУ І РОЗМІЩЕННЯ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Розкрийте суть міжгалузевих господарських комплексів.
2. Які основні типи міжгалузевих господарських комплексів можна виділити в господарському комплексі України?
3. Охарактеризуйте паливно-енергетичний комплекс держави.
4. Окресліть стан та проблеми нафто- і газохімічної промисловості.
5. Дайте характеристику та розкрийте особливості розвитку металургійного комплексу.
6. Які галузі кольорової металургії розвинуті в державі, де вони розміщені, на яких підприємствах?
7. Назвіть галузеву структуру машинобудівного комплексу.
8. Розкрийте напрямки реструктуризації машинобудівного комплексу.
9. Які особливості структури і територіальної організації хімічного підкомплексу?
10. Охарактеризуйте структуру, результати і проблеми розвитку лісового підкомплексу.
11. У чому полягає специфіка розвитку будівельного комплексу?
12. Які фактори впливають на розміщення і функціонування підприємств будівельного комплексу?
13. Розкрийте структуру агропромислового комплексу України.
14. Охарактеризуйте стан харчової промисловості.
15. Назвіть основні галузі підкомплексу транспорту та зробіть аналіз ситуації в ньому.
16. Розкрийте ситуацію та перспективи розвитку окремих напрямків галузі зв'язку України.
17. Проаналізуйте структуру комплексу по виробництву товарів широкого вжитку і тривалого користування.
18. Охарактеризуйте структуру, ситуацію і перспективи розвитку легкої промисловості.
19. Розгляньте питання регіональних особливостей розміщення і розвитку міжгалузевих господарських комплексів.
20. Розкрийте регіональні особливості розміщення сільського

господарства України.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Роль міжгалузевих господарських комплексів у соціально-економічному розвитку України.
2. Регіональні відмінності у розміщенні і розвитку міжгалузевих господарських комплексів.
3. Реформування машинобудівного комплексу України.
4. Розвиток рослинницької і тваринницької підгалузей у державі.
5. Проблеми і перспективи розвитку легкої промисловості на сучасному етапі.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. Темпи розвитку промислового виробництва у регіонах:

- а) рівномірні і залежать від загальних принципів державної економічної політики;
- б) співпадають із загальними тенденціями глобалізації;
- в) нерівномірні і залежать від територіального фактора;
- г) залежать від податкової політики держави.

2. Легка промисловість України в сучасних умовах:

- а) зазнає утиску з боку нелегального імпорту аналогічної продукції;
- б) розвивається випереджаючими темпами;
- в) перейшла на випуск інших видів продукції;
- г) підприємства виявились банкрутами.

3. Якими видами транспорту забезпечується найбільша частка перевезення вантажів?

- а) морським і річковим;
- б) залізничним і автомобільним;
- в) трубопровідним;
- г) авіаційним.

4. На рівень ефективності сільськогосподарського виробництва впливають такі регіональні особливості:

- а) родючість ґрунтів;

- б) суми атмосферних опадів;
- в) температурний режим;
- г) правильні всі відповіді.

5. Проектні роботи значних будівельних споруд в основному проводяться:

- а) у великих містах;
- б) безпосередньо будівельними організаціями;
- в) використовуються іноземні напроцювання;
- г) не виконуються у зв'язку з низьким попитом.

6. Домінуючу роль у фінансових результатах роботи хімічної галузі забезпечують:

- а) гумове виробництво;
- б) пластмасове виробництво;
- в) хімічні підприємства;
- г) прибуток розподілився рівномірно.

7. Машинобудівний комплекс України характеризується наступним чином:

- а) випускає переважно машини для сільського господарства;
- б) виробляє виключно легкові і грузові автомобілі;
- в) не витримає конкуренції з експортною продукцією;
- г) охоплює понад 20 важливих галузей.

8. Яку частку продукції чорної металургії експортує Україна?

- а) визначальну;
- б) незначну;
- в) тільки до країн СНД;
- г) переважно у країни ЄС.

9. Виробництво електроенергії на АЕС та ГЕС за останні роки:

- а) різко виросло;
- б) змінилось несуттєво;
- в) значно зменшилось;
- г) обмежується державою у зв'язку із шкідливою екологією.

10. Які найбільш важливі ознаки формування міжгалузевих господарських комплексів?

- а) фінансова і бюджетна;

- б) податкова та дотаційна;
- в) виробнича і територіальна;
- г) інвестиційна та інноваційна.

Відповіді

Тема 9	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Авраменко І.М. Інновації як основа розвитку металургійної промисловості України / І.М. Авраменко // Економіка і регіон. – 2009. – №2. – С. 95–98.

2. Гарковенко Є.Є. Сутність, структура та роль паливно-енергетичного комплексу в економічному житті України / Є.Є. Гарковенко // Вісник економічної науки України. – 2007. – №1. – С. 33–36.

3. Гончаров Ю.К. Сучасний стан і тенденції економічного розвитку хімічної промисловості / Ю.К. Гончаров // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №6(72). – С. 8–11.

4. Дергач І.В. Інтенсифікація та інтенсивність розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні / І.В. Дергач // Економіка АПК. – 2007. – №3. – С. 43–45.

5. Єфіменко Н.А. Регіональні особливості розміщення продуктивних сил машинобудування як виду економічної діяльності та їх відтворювальні аспекти / Н.А. Єфіменко // Регіональна економіка. – 2007. – №2. – С. 71–77.

6. Задирака І.О. Світовий досвід приватизації великих компаній у сфері телекомунікацій / І.О. Задирака // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №6(73). – С. 34–40.

7. Лоза С.П. Сучасний стан і перспективи розвитку залізниць України / С.П. Лоза // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – №11(65). – С. 22–38.

8. Медведкова Н. Шляхи залучення та ефективного використання іноземних інвестицій у металургійній галузі України / Н. Медведкова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №13. – С.7–10.

9. Новосад Ф. Зв'язок та інформатизація / Ф. Новосад // Економіст. – 2006. – №12. – С. 24.
10. Основи екології: Підручник / Г.О. Білявський, Р.С. Фурдуй, І.Ю.Костіков. – К.: Либідь, 2006. – 408 с.
11. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посібник / Є.П.Качан, Т.Є.Царик, Д.В.Ткач та ін; за ред. Є.П.Качана. – К.: Видавничий дім “Юридична книга”, 2005. – 704 с.
12. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навч. посібник / В.Ф. Савченко – К.: Кондор, 2012. – 342 с.
13. Сіднева Ж. Проблеми розвитку підприємств нафтопереробної промисловості в сучасних умовах / Ж. Сіднева // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №2. – С. 107–111.
14. Стороженко Л.О. Організаційно-управлінські аспекти забезпечення конкурентоздатності підприємств будівельного комплексу / Л.О. Стороженко // Економіка та держава. – 2006. – №5. – С. 80–82.
15. Ухваткін Д.Л. Інноваційна діяльність як фундамент розвитку промисловості України / Л.Д. Ухваткін // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №6(62). – С. 54–61.

ТЕМА 10. ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ ЯК ЄДНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Визначте мікро- та макроекономічні функції економіки регіону.
2. Дайте класифікацію складових регіонального розвитку.
3. В чому полягає управління економікою з урахуванням місцевої специфіки господарювання?
4. Які Ви знаєте методи державного впливу на регіональний розвиток?
5. Чому необхідне удосконалення системи адміністративно-територіального устрою держави?
6. Охарактеризуйте поняття “депресивні території”.
7. Які Ви знаєте основні макроекономічні показники розвитку регіонів?
8. Охарактеризуйте валовий регіональний продукт як показник рівня розвитку індустрії регіону.
9. Назвіть ознаки проблем соціально-економічного розвитку регіонів.
10. Які Ви знаєте соціально-політичні проблеми в державі?
11. В чому полягає суть теорій гнучкої спеціалізації та полюсів росту стосовно регіонів?
12. Назвіть переваги програмного підходу при вдосконаленні розвитку регіональних систем.
13. Чому промисловому виробництву надається визначальна роль у господарському комплексі регіону?

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Роль економіки регіонів у господарському комплексі держави.
2. Удосконалення системи адміністративно-територіального устрою держави.
3. Основні напрямки розвитку регіонів України.
4. Шляхи соціально-економічного розвитку регіонів.
5. Єдність регіональних соціально-економічних систем у складі держави.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. За чия пропозицією здійснюється формування Програми соціального і економічного розвитку регіону?

- а) Міністерства економіки і торгівлі;
- б) суб'єктів економічної діяльності регіону;
- в) регіональних органів влади;
- г) торгових організацій області.

2. Проблеми вдосконалення розвитку регіональної системи повинні вирішуватись:

- а) адміністративними методами;
- б) активною громадською діяльністю;
- в) програмним методом;
- г) повторенням досвіду країн Східної Європи.

3. В останній період обсяги товарообміну між регіонами:

- а) вирости;
- б) залишились на попередньому рівні;
- в) значно знизились;
- г) перейшли на бартерні умови.

4. Можливості командно-адміністративної системи в державному регулюванні регіонального розвитку:

- а) потребують подальшого використання;
- б) доповнюють принципи ринкової економіки;
- в) є невід'ємною складовою економічного зростання;
- г) повністю вичерпані.

5. Регіональний розвиток економіки України:

- а) незадовільний;
- б) адаптований до ринкових умов господарювання;
- в) неприйнятний для нашої держави;
- г) можливий тільки в умовах постіндустріальної економіки.

6. За обсягами виробництва на одну особу перші місця займають:

- а) Кіровоградська, Черкаська та Львівська області;
- б) Донецька, Дніпропетровська і Харківська області;
- в) Житомирська, Тернопільська та Херсонська області;

г) всі відповіді правильні.

7. Яка головна відмінна риса депресивних регіонів?

- а) складна демографічна ситуація;
- б) тривала стагнація основних показників;
- в) невиконання екологічних нормативів;
- г) відсутність реформування промисловості.

8. Що є особливою умовою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України та її регіонів?

- а) удосконалення адміністративно-територіального устрою;
- б) ефективна зовнішньоекономічна діяльність;
- в) створення офшорних зон;
- г) виборність органів самоврядування.

9. На загальнодержавному рівні застосовуються такі складові регіонального розвитку:

- а) людські та структурні;
- б) інноваційні і капітал;
- в) ментальні та релігійні;
- г) правильні відповіді у варіантах а) і б).

10. Правовим підґрунтям взаємовідносин держави і регіонів є:

- а) закон щодо оподаткування юридичних і фізичних осіб;
- б) антимонопольне законодавство;
- в) Конституція і відповідні закони;
- г) державні стандарти.

Відповіді

Тема 10	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Варналій З. Актуальні проблеми зміцнення потенціалу регіонів України / З. Варналій // Банківська справа. – 2004. – №2. – С. 71–84.
2. Вербицький І. Методичні основи розроблення системи показників стратегічного планування соціально - економічного розвитку регіонів / І. Вербицький // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №1. – С. 139 – 143.
3. Ворона П.В. Напрями формування стратегії регіонів / П.В. Ворона // Університетські наукові записки. – 2011. - №3. – С.371-379.
4. Гукалюк А.Ф., Інвестиційна привабливість як чинник підвищення конкурентоспроможності території / А.Ф. Гукалюк, І.М. Іванович // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №6. – С.167-173.
5. Державний комітет статистики України. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О.Г.Осауленка. – К: ТОВ «Август-Трейд», 2011. – 559 с.
6. Ковтун О.І. Міжпідприємницька кооперація як засіб формування та забезпечення раціональної структури економіки регіонів / І.О. Ковтун // Агросвіт. – 2011. - №20. – С.16-24.
7. Корольок Ю.Г. Міжрегіональна взаємодія у контексті регулювання соціально-економічного розвитку регіону: системний підхід / Ю.Г. Корольок // Статистика України. – 2009. – №2. – С. 102–107.
8. Корольок Ю.Г. Системоутворюючі фактори в державному управлінні регіональними соціально-економічними системами / Ю.Г. Корольок // Економіка та держава. – 2009. – №10. – С. 71–73.
9. Круш П.В., Кожемяченко О.О. Регіональне управління: Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2007. – 247 с.
10. Макаренко М.В. Концептуальні основи управління конкурентоспроможним розвитком регіонів / М.В. Макаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №9. – С.178-184.
11. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – Львів: Магнолія 2006, 2009 – 638 с.
12. Панухник О. Регіональні властивості економіки України: їх системне дослідження як передумова виявлення ефективності внутрішніх резервів / О. Панухник // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №2. – С. 116–121.
13. Репін С.В. Державна політика розвитку депресивних

територій / С.В. Репін // Держава та регіони. Серія “Державне управління”. – 2010. - №3. – С. 100-103.

14. Савченко В.Ф. Держава і регіон: регулювання соціально-економічного розвитку. Кн. II. Регіон. Частина I. – К.: Знання, 1999. – 204 с.

15. Савченко В.Ф. Програмне регулювання соціально-економічного розвитку на регіональному рівні: Монографія. – Чернігів: КП “Чернігівські береги”, 2007. – 516 с.

16. Савченко В.Ф. Стратегічні напрямки економічного розвитку Чернігівської області на сучасному етапі. – Чернігів: КП “Чернігівські береги”, 2007. – 376 с.

17. Савченко В. Ф. Регіональна економіка: Навч. посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 342 с.

18. Семко Т. Формування синергетичного підходу щодо дослідження регіональних економічних систем / Т. Семко, О. Яріш // Економіка і регіон. – 2008. – №2. – С. 16–19.

19. Сорока М.П. Розвиток великих соціально-економічних територіальних систем / М.П. Сорока // Економіка та держава. – 2012. – №2. – С.114-115.

20. Стеценко Т.О. Аналіз регіональної економіки: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 116с.

21. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2002. – 253 с.

22. Сторчеус О.М. Економічна безпека регіональних промислових комплексів з урахуванням інвестиційної складової / О.М. Сторчеус // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. - №13. – С.36-39.

23. Третяк В.П. Ефективність регіональних програм розвитку соціальної сфери / В.П. Третяк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - №6. – С.174-181.

24. Трохимченко М. Інвестиції в системі регіональної політики збалансованого соціально-економічного розвитку / М. Трохимченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №12. – С. 85–92.

25. Формування інноваційної моделі розвитку національної економіки України: Монографія у 2-х частинах. Ч.1 / за заг. ред. д.е.н., професора І.С. Каленюк. – Чернігів: ЧДІЕіУ, 2009. – 591 с. – С. 92–108.

26. Шуршин В. Економічна безпека регіону в системі національної економічної безпеки / В. Шуршин // Вісник КНТЕУ. – 2007. – №4. – С. 53 –58.

ТЕМА 11. ЕКОНОМІКА РАЙОНІВ УКРАЇНИ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Назвіть цілі створення економічних районів в Україні.
2. На які економічні райони поділяється територія держави?
3. Визначте склад та основні характеристики Донецького економічного району.
4. Виділіть основні спрямування промислового комплексу Донецького економічного району.
5. Дайте інформацію щодо територіально-географічного положення Карпатського економічного району.
6. Які питання доцільно вирішити для ефективного розвитку Карпатського економічного району?
7. Дайте інформацію щодо рекреаційного комплексу Автономної Республіки Крим.
8. Назвіть пріоритетні галузі розвитку Подільського економічного району.
9. Охарактеризуйте демографічну ситуацію в областях Поділля.
10. Дайте характеристику особливостей рельєфу та клімату областей Полісся.
11. Як Ви можете охарактеризувати властивості ґрунтів Поліського економічного району?
12. Виділіть основні складові експортної спрямованості Придніпровського економічного району.
13. Яка екологічна ситуація склалася в Дніпропетровській та Запорізькій областях?
14. Визначте особливості агропромислового комплексу Причорноморського економічного району.
15. Як вирішуються проблеми водозабезпечення Причорноморського економічного району?
16. Визначте геополітичне становище складових Східного економічного району.
17. Порівняйте економічний стан Східного району з іншими економічними районами України.
18. В чому полягає роль м. Києва як центру (ядра) Центрального економічного району?
19. Які переваги кліматичних умов та рельєфу Центрального

економічного району Ви можете назвати?

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Значення економічного районування в Україні на сучасному етапі.
2. Переваги та проблеми Донецького економічного району.
3. Шляхи розвитку Карпатського економічного району.
4. Проблеми та можливості Поліського економічного району і забезпечення їх реалізації.
5. Експортна діяльність підприємств Придніпровського економічного району.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. До складу Центрального економічного району входять:

- а) Київська, Житомирська і Чернігівська області;
- б) Київська, Черкаська області та м. Київ;
- в) Київська, Черкаська і Житомирська області;
- г) Київська, Житомирська області та м. Київ.

2. Ядром Східного економічного району є:

- а) м. Харків;
- б) м. Полтава;
- в) м. Суми;
- г) підприємства машинобудування.

3. Шельф Чорного та Азовського морів має велику цінність як:

- а) територія з рибними запасами;
- б) акваторія ефективного судноплавства;
- в) район зосередження родовищ нафти і газу;
- г) шляхи сполучення з Грузією та Азербайджаном.

4. Визначте експортний потенціал Придніпровського економічного району:

- а) високий;
- б) низький;
- в) середній по Україні;
- г) характеризується валовим збором зернових культур.

5. *Ґрунти Поліського економічного району:*

- а) чорноземи з високим вмістом гумусу;
- б) чорноземи з високою бальною оцінкою;
- в) непридатні для ведення сільського господарства;
- г) бідні на гумус і потребують постійного внесення добрив та вапнування.

6. *Який тип населення переважно проживає в Подільському економічному районі?*

- а) міське;
- б) сільське;
- в) хутірське;
- г) одноосібні висілки.

7. *Населення якої національності переважно проживає в Автономній Республіці Крим?*

- а) українці;
- б) росіяни;
- в) кримські татари;
- г) росіяни та українці мають приблизно однакову чисельність.

8. *Що Ви знаєте про лісовий потенціал Карпатського економічного району?*

- а) має велике значення;
- б) є сировиною для деревообробної промисловості;
- в) сприяє працевлаштуванню населення;
- г) правильні всі відповіді.

9. *Які основні галузі промисловості Донецького економічного району?*

- а) вуглевидобувна і металургійна;
- б) хімічна;
- в) машинобудування;
- г) воєнно-промисловий комплекс.

10. *Чи доцільний розподіл нашої держави на економічні райони на сучасному етапі?*

- а) сприяє сепаратизму;
- б) не відповідає вимогам ринкової економіки;
- в) доцільний;

г) дублює адміністративний поділ на області.

Відповіді

Тема 11	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Барановський М. Депресивність регіонів Полісся: методика визначення, конкретні результати, чинники формування / М.Барановський // Регіональна економіка. – 2007. – №1. – С. 116–127.

2. Державний комітет статистики України. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: ТОВ «Август-Трейд», 2011. – 559 с.

3. Забарна Е. Оцінка та перспективи розвитку Одеського регіону / Е.Забарна // Економіст. – 2008. – №1. – С. 44–47.

4. Канаш О. Схема-карта природно-сільськогосподарського районування України – презентована! / О.Канаш // Землеустрій і кадастр. – 2007. – №1. – С. 30–31.

5. Комплексний атлас України/ Відп. ред. Веклич Л.М. – К.: Державний комітет з природних ресурсів України, Державне науково-виробниче підприємство “Картографія”, 2005. – 95 с.

6. Масляк П.О. Рекреаційна географія: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 343с. – Гл. 3. – С. 38–49.

7. Нехайчук Ю.С. Щодо подолання диспропорцій розвитку автономії / Ю.С.Нехайчук // Економіка та держава. – 2006. – №2. – С.17–19.

8. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.

9. Пепа Т. Основні напрями удосконалення галузевої та територіальної структури господарського комплексу Черкаського регіону / Т.Пепа // Економіст. – 2006. – №7. – С. 40–42.

10. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Навч. посібн. для дистанц. навчання. / Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. – К.: Університет “Україна”, 2004. – 245 с.

11. Руденко Л.Г. Роль українських Карпат у забезпеченні

сталого (збалансованого) розвитку України / Л.Г.Руденко, С.А.Лісовський // Український географічний журнал. – 2009. – №3. – С. 23–29.

12. Савченко В.Ф. Держава і регіон: регулювання соціально-економічного розвитку. Кн. II. Регіон. Частина I. – К.: Знання, 1999. – 204 с.

13. Савченко В.Ф. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: Методичні вказівки щодо вивчення дисципліни. – Чернігів.: Редакційно-видавничий відділ ЧДІЕіУ, 2008. – 62 с.

14. Савченко В.Ф. Стратегічні напрямки економічного розвитку Чернігівської області на сучасному етапі. – Чернігів: КП “Чернігівські обереги”, 2007. – 376 с.

15. Савченко В.Ф. Регіональна економіка. Навч. посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 342 с.

16. Тісунова В.М. Ефективні важелі забезпечення економічного розвитку Луганської області / В.М.Тісунова // Регіональна економіка. – 2007. – №2. – С. 139–147.

17. Чентуков Ю. Інтеграція України у світовий простір на прикладі металургійної галузі Донецького регіону / Ю.Чентуков // Економіст. – 2005. – №6. – С. 60–63.

18. Шолох Ю.М. Стратегічне планування розвитку прикордонного регіону (на прикладі Закарпатської області) / Ю.М.Шолох // Регіональна економіка. – 2007. – №2. – С. 131–138.

ТЕМА 12. МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЯ В ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА ІНШІ СВІТОВІ СТРУКТУРИ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Охарактеризуйте стратегічні цілі зовнішньоекономічної політики України.
2. Назвіть проблеми у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків.
3. Яка структура експорту та імпорту в українській торгівлі?
4. Визначте основні складові сучасного стану торгівлі з країнами СНД та колишнього Радянського Союзу.
5. В чому полягають переваги і проблеми економічних взаємовідносин з Російською Федерацією?
6. Визначте шість основних векторів розвитку міжнародної економічної інтеграції.
7. Які основні спрямування співпраці з Економічною і Соціальною Радою ООН, Міжнародним валютним фондом та структурами Світового банку?
8. Якими Ви бачите перспективи входження України у Європейський Союз?
9. Назвіть основні наслідки вступу України до Світової організації торгівлі.
10. Які проблеми можуть виникнути в аграрному секторі держави в умовах діяльності за правилами СОТ?
11. Проаналізуйте перспективи створення транспортних коридорів на території України.
12. Які види іноземних інвестицій Ви можете назвати?
13. Охарактеризуйте інвестиційний клімат держави.
14. Визначте та проаналізуйте узагальнені показники прямих іноземних інвестицій в Україну.
15. Для чого потрібне спрямування іноземних капіталовкладень у пріоритетні галузі?
16. Дайте інформацію відносно доцільності розгортання мережі венчурних інвестиційних фондів і компаній.
17. Проведіть аналіз умов розвитку та форм міжнародного

підприємництва.

18. Дайте інформацію щодо цілей, переваг та недоліків спільних підприємств.

19. Охарактеризуйте ситуацію щодо діяльності спільних підприємств в Україні.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Торговельні зв'язки України та їх роль у розвитку держави.

2. Зовнішньоекономічні зв'язки України з Європейським Союзом.

3. Основні вектори розвитку міжнародної економічної інтеграції держави.

4. Іноземне інвестування як фактор розвитку вітчизняної економіки.

5. Спільні підприємства, переваги і проблеми їх розвитку в Україні.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. Інвесторами спільного підприємства можуть бути тільки:

- а) фізичні особи іноземних держав;
- б) будь-які іноземні суб'єкти господарювання;
- в) міжнародні нефінансові організації;
- г) акціонерні товариства.

2. Для завоювання сталих ніш на світовому ринку необхідно:

- а) отримати субсидії держави;
- б) заповучити експортні послаблення;
- в) перевести зовнішньоекономічні зв'язки на довгострокову основу;
- г) посилити вплив на ринки країн СНД.

3. На які цілі в основному спрямовані закордонні капіталовкладення?

- а) підтримку національного виробництва;
- б) захоплення внутрішнього ринку товарів і послуг;
- в) посилення експортних можливостей національної економіки;
- г) інноваційний розвиток країни і її регіонів.

4. Інвестиційний клімат в Україні в основному:

- а) недостатньо сприятливий;
- б) забезпечує своєчасне і повне надходження інвестицій;
- в) не має законодавчого забезпечення;
- г) не потрібний на даному етапі розвитку.

5. Після вступу до СОТ ринок сільськогосподарської продукції в державі захищений від імпорту такими факторами:

- а) традиційні уподобання людей;
- б) невисока купівельна спроможність населення;
- в) значні транспортні витрати на доставку імпоротної продукції;
- г) правильні усі відповіді.

6. На думку експертів, теоретично Україна може стати членом Європейського Союзу:

- а) у дуже далекому майбутньому;
- б) вже сьогодні;
- в) через 1 – 2 роки;
- г) через 7 – 8 років.

7. Визначте роль Міжнародного валютного фонду у розвитку економіки України:

- а) посилює процеси приватизації;
- б) поглиблює залежність нашої держави від Європейського Союзу;
- в) підвищує рівень зайнятості населення;
- г) є найбільшим серед міжнародних організацій кредитором.

8. В структурі імпорту найбільше значення мають:

- а) нафта і газ;
- б) інформаційні технології;
- в) робоча сила із країн колишнього Радянського Союзу;
- г) правильні усі відповіді.

9. В структурі зовнішньоекономічних зв'язків України переважає:

- а) виробниче кооперування;
- б) зовнішня торгівля;
- в) науково-технічне співробітництво;
- г) надання і отримання фінансових інвестицій.

10. За останні 10 років обсяг зовнішньоторговельного обороту

країни:

- а) збільшився у багато разів;
- б) не змінився;
- в) збільшився;
- г) зменшився.

Відповіді

Тема 12	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Абрамович І.В. Напрями активізації державної політики щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України / І.В.Абрамович // Економіка та держава. – 2006. – №9. – С. 25–27.
2. Бабейчук Д. Залучення України в міжнародну транспортну систему / Д.Бабейчук // Економіст. – 2005. – №4. – С. 47–49.
3. Біба О. Проблеми та перспективи реформування адміністративно-територіального устрою України в контексті європейської інтеграції / О.Біба // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №10. – С. 25–30.
4. Білик Ю. Оцінка порівняльних переваг в умовах міжнародної економічної інтеграції (на прикладі сільського господарства України) / Ю.Білик, О.Файчук // Економіка України. – 2007. – №6. – С. 69–76.
5. Білорус І. Інтеграція України у системі міжнародних економічних відносин та організацій / І.Білорус // Зовнішня торгівля. – 2008. – №2. – С. 87 – 92.
6. Бондарчук І.В. Особливості інвестиційної стратегії нерезидентів в Україні / І.В.Бондарчук // Економіка та держава. – 2006. – №1. – С. 42–44.
7. Борщевський В. Формування регіональної системи залучення іноземних інвестицій / В.Борщевський, І.Польова // Регіональна економіка. – 2006. – №4. – С. 41–48.
8. Будкін В. Основні етапи та регіональні особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України / В.Будкін //

- Регіональна економіка. – 2005. – №2. – С. 59–67.
9. Гончаренко Н. Регіонально-інтеграційне спрямування України: міжнародне економічне співробітництво з державами Євросоюзу / Н.Гончаренко // Економіст. – 2008. – №5. – С. 62–65.
  10. Державний комітет статистики України. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О.Г.Осауленка. – К: ТОВ «Август-Трейд», 2011. – 559с.
  11. Кулик О.М. Розвиток зовнішньоекономічних відносин в Україні / О.М.Кулик // Держава та регіони. – 2007. – №3. – С. 292–294.
  12. Кухарська Н. Експортно-імпортна політика України: роки незалежності / Н.Кухарська // Регіональна економіка. – 2005. – №3. – С. 57–66.
  13. Регіональна програма міжнародного співробітництва в системі інституційного забезпечення розвитку регіону // Економіка та держава. – 2010. – №10. – С. 15-17.
  14. Редькіна В.А. Роль міжнародного торговельно-економічного співробітництва в процесах регіоналізації / В.А.Редькіна // Економіка та держава. – 2010. – №11. – С. 75-77.
  15. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навч. посібник / В.Ф.Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 342 с.
  16. Симонова О. Індикатори міжнародної конкурентоспроможності регіону в контексті інтеграції України у світове господарство / О.Симонова // Формування відносин в Україні. – 2008. – №4. – С. 157–159.
  17. Скорнякова І. Обробна промисловість – основа експортного потенціалу України / І.Скорнякова // Економіст. – 2006. – №3. – С. 32–35.
  18. Стеценко Ж.В. Державне регулювання експорту в Україні та його значення при вступі в ЄС / Ж.В.Стеценко // Економіка та держава. – 2007. – №6. – С. 62–64.
  19. Темиргалієв Р.І. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в регіоні // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №10. – С. 58-60.
  20. Фомін І. Вдосконалення механізмів спеціальних заходів у контексті поглиблення участі України у процесах міжнародної інтеграції та глобалізації / І.Фомін // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №1. – С. 21–26.
  21. Харламова Г.О. Інвестиційна позиція та перспективи інтеграції України у міжнародний інвестиційний простір / Г.О.Харламова // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №20. – С. 3–11.

22. Чувардинський О.Г. Зовнішня політика України в умовах світової економічної інтеграції і глобалізації / О.Г. Чувардинський // Економіка та держава. – 2006. – №2. – С. 36–39.

ТЕМА 13. ФАКТОРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. В чому полягає єдність сталого розвитку продуктивних сил держави та її регіонів?
2. Які Ви знаєте внутрішні фактори сталого розвитку продуктивних сил?
3. Охарактеризуйте, в чому Ви бачите недосконалість переліку внутрішніх факторів сталого розвитку продуктивних сил.
4. Які характерні особливості розвитку продуктивних сил схильного до гуртової діяльності українства Ви можете назвати?
5. Назвіть зовнішні фактори сталого розвитку продуктивних сил.
6. В чому полягає унікальність виробничих комплексів України?
7. Дайте визначення економічного потенціалу регіону.
8. Охарактеризуйте складові економічного потенціалу як фактора розвитку економіки.
9. Назвіть особливості цільової та ресурсної ефективності використання економічного потенціалу.
10. Яке сучасне нормативне забезпечення аналізу розвитку регіону в державі?
11. Охарактеризуйте показники економічного, соціального та екологічного розвитку регіону.
12. Що Ви знаєте про методику розрахунку індексу регіонального людського розвитку?
13. В чому полягає комплексна оцінка соціально-економічного розвитку регіону?

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Роль факторів сталого розвитку продуктивних сил.
2. Внутрішні фактори сталого розвитку продуктивних сил.
3. Зовнішні фактори сталого розвитку продуктивних сил.
4. Економічний потенціал регіону як головний фактор його соціально-економічного розвитку.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. Що необхідно зробити, перш ніж розробляти заходи щодо соціально-економічного розвитку регіону?

- а) отримати іноземні інвестиції;
- б) провести аналіз стану розвитку;
- в) заслухати звіт уряду на Верховній Раді;
- г) вивчити світовий досвід з даного питання.

2. Економічною оцінкою охоплені такі види ресурсів:

- а) земельні і водні;
- б) мінеральні;
- в) капітал і технології;
- г) правильні всі відповіді.

3. Дайте тезисне визначення економічного потенціалу регіону:

- а) здатність покращувати ступінь природокористування;
- б) поєднання всіх факторів його розвитку;
- в) посилення конверсійних процесів у виробництві;
- г) здатність виробляти максимальну кількість необхідних благ та послуг.

4. Входження України до певних економічних блоків:

- а) призведе до послаблення економічного потенціалу;
- б) сприятиме розколу українського суспільства;
- в) посилить сектор “тіньової економіки”;
- г) надасть деякі економічні переваги.

5. Яка роль транзитного потенціалу України?

- а) призводить до нелегальної міграції в країни Європи;
- б) покращує економічну ситуацію в державі;
- в) веде до погіршення відносин із сусідніми державами;
- г) не відіграє ніякої ролі.

6. Як впливає внутрішній ринок на економічний стан країни?

- а) це показник стабілізації розвитку країни;
- б) погіршується експортний потенціал держави;
- в) послаблюється інноваційний розвиток;
- г) відбувається неефективна реструктуризація галузей.

7. Визначте зовнішній фактор сталого розвитку продуктивних сил:

- а) експансія іноземного капіталу;
- б) гуманітарна допомога;
- в) вигідність гео економічного та геополітичного положення;
- г) правильні усі відповіді.

8. Яка роль трудового фактора розвитку продуктивних сил?

- а) не відіграє ніякої ролі;
- б) визначальна;
- в) забезпечує ефективне використання природних ресурсів;
- г) визначає форму власності на засоби виробництва.

9. В чому полягає недосконалість переліку внутрішніх факторів сталого розвитку продуктивних сил?

- а) ігнорують соціальні фактори розвитку регіону;
- б) не надають регіону достатньої самостійності у вирішенні економічних питань;
- в) не забезпечені фінансовою підтримкою держави;
- г) не стимулюють розвиток ринкових відносин.

10. Визначте внутрішні фактори сталого розвитку продуктивних сил:

- а) ефективна регіональна політика держави;
- б) входження у політичні блоки;
- в) природно-ресурсний, науково-технічний, туристичний;
- г) співпраця з країнами СНД.

Відповіді

Тема 13	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Варналій З. Актуальні проблеми зміцнення потенціалу регіонів

- України / З.Варналій // Банківська справа. – 2004. – №2. – С. 71–84.
2. Варналій З. Регіональна інноваційна політика України: проблеми та стратегічні пріоритети / З. Варналій // Економіст. – 2007. – №9. – С.36–39.
  3. Гаршина О.К. Пространственная асимметрия размещения производительных сил как результат региональных особенностей экономического поведения украинских домохозяйств / О.К.Гаршина, Е.В.Шубная // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №9. – С. 162 – 173.
  4. Гош О. Визначальний фактор відродження продуктивних сил України / О. Гош // Економіка України. – 2003. – №6. – С. 49–56.
  5. Губані Г. Теоретичні проблеми здійснення регіональної діагностики розвитку продуктивних сил / Г. Губані // Регіональна економіка. – 2008. – №1. – С. 57–63.
  6. Єфіменко Н. Регіональні особливості розміщення продуктивних сил машинобудування як виду економічної діяльності та їх відтворювальні аспекти / Н. Єфіменко // Регіональна економіка. – 2007. – №2. – С. 71–77.
  7. Кабінет Міністрів України. Концепція демографічного розвитку на 2005 – 2015 роки // Офіційний вісник України. – 2004. – №41. – С. 33–42.
  8. Малиновський А. Системне відродження забруднених територій: теорія, методологія, інституціоналізм / А. Малиновський // Економіка АПК. – 2007. – №1. – С. 58–65.
  9. Масловська Л. Об'єктивні передумови регіональної диференціації продуктивних сил України та методичні підходи до вибору регіональних орієнтирів сталого розвитку / Л. Масловська // Економіст. – 2001. – №11. – С. 62–64.
  10. Мірко Н.В. Тенденції розвитку внутрішнього ринку промислової продукції / Н.В. Мірко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – №8. – С. 43–47.
  11. Пепа Т. Фінансова складова комплексного розвитку продуктивних сил регіонів України / Т. Пепа // Фінанси України. – 2007. – №10. – С. 34–41.
  12. Поспелов О.В. Теоретичні засади економічного розвитку регіону на основі оптимізації управління трудовим потенціалом / О.В. Поспелов, Н.А.Радченко // Економіка та держава. – 2011. – №4. – С.34–35.
  13. Раді по вивченню продуктивних сил України НАН України 90 років // Економіка та держава. – 2009. – №2. – С. 4–5.

14. Савченко В. Інвестиційна привабливість як фактор розвитку продуктивних сил регіонів і держави в цілому / В. Савченко // Імперативи розвитку України в умовах глобалізації: Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 24 –26 вересня 2008 року): Матеріали доповідей та виступів. – Чернігів, 2008. – 287 с. – С. 131–136.
15. Савченко В.Ф. Шляхи інноваційного розвитку продуктивних сил регіонів на сучасному етапі / В.Ф. Савченко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2009. – №2. – С. 78–85.
16. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навч.посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 342 с.
17. Слободянюк О.О. Місце й роль засобів праці в системі соціально-економічних відносин способу виробництва / О.О. Слободянюк // Економічний вісник Донбасу. – 2009. – №2. – С. 70–75.
18. Стандицький Ю., Загородній А. Розміщення продуктивних сил (теоретичні основи): Навчальний посібник. – К.: Знання, 2008. – 350 с.
19. Ушенко Н. Фактори впливу на параметри відтворення людського капіталу / Н. Ушенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – №8. – С. 117–124.
20. Фащевський М., Чернюк Л. Гео економічний потенціал розвитку продуктивних сил України // Економіка України. – 2002. – №7. – С. 32–36.
21. Чернов С.І. Регіональний розвиток як об'єкт державного управління / С.І. Чернов // Економіка та держава. – 2011. – №10. – С.98–100.
22. Яковенко Р.В. Відтворення людського потенціалу в умовах трансформаційної економіки / Р.В. Яковенко // Зовнішня торгівля. – 2011. – №3-4. – С.169-174.

МОДУЛЬ 2. ЕКОЛОГІЯ

ТЕМА 1. НАУКОВІ ЗАСАДИ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Коли і ким було сформульовано поняття “екологія”?
2. Дайте визначення та поясніть зміст поняття “навколишнє середовище”.
3. В чому полягає суть вчення В. Вернадського?
4. Що є предметом та об’єктом дослідження в екологічній науці?
5. Надайте інформацію щодо прикладної екології.
6. Визначте основні завдання екології.
7. Які проблеми господарської діяльності вирішуються через задіяння екологічних факторів?
8. Вирішення яких завдань призвело до застосування економічних підходів у питаннях екологічної політики?
9. Охарактеризуйте методи, які використовує екологія в своїх дослідженнях.
10. В чому полягають принципи раціонального природокористування?
11. Які шляхи досягнення збалансованого розвитку продуктивних сил регіонів Ви знаєте?
12. Охарактеризуйте особливості галузевих стратегій розвитку раціонального природокористування.
13. Визначте основні складові концепції промислової екології.
14. Надайте інформацію щодо стану земельного фонду нашої держави.
15. Які характерні риси мінерально-сировинного потенціалу України Ви можете виділити?
16. Які проблеми в розвитку сировинних галузей особливо гостро постали на сучасному етапі в Україні?
17. В чому полягають основні причини високої енергозатратності вітчизняної економіки?
18. Охарактеризуйте ступінь ефективності використання водно-ресурсного потенціалу.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Теоретичні основи раціонального природокористування.
2. Економічні аспекти природокористування в державі.
3. Принципи раціонального природокористування у промисловому комплексі.
4. Врахування екологічних факторів при розвитку і розміщенні продуктивних сил в умовах постіндустріальної економіки.
5. Розвиток видобувної промисловості в Україні і його вплив на екологію регіонів.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. Економічне зростання держави стримує:

- а) відхід від планово-адміністративної економіки;
- б) складний екологічний стан промислових регіонів;
- в) відсутність необхідних кліматичних умов;
- г) заболоченість території.

2. Розораність сільськогосподарських угідь в Україні:

- а) занадто висока;
- б) недостатня;
- в) потребує безвідвального методу обробки землі;
- г) вимагає збільшення поливного землеробства.

3. Які взаємовідносини між виробничими відносинами та рівнем розвитку продуктивних сил є оптимальними?

- а) такі взаємовідносини не існують;
- б) вони антагоністичні;
- в) переважають виробничі відносини;
- г) провідну роль відіграють продуктивні сили.

4. У промислово розвинутих регіонах екологічні фактори:

- а) не мають відношення до розвитку галузей;
- б) обмежують темпи розвитку виробництва;
- в) сприяють створенню агломерацій;
- г) використовуються для розміщення екологічнобезпечних виробництв.

5. Самовідновлювальні функції біосфери:

- а) обмежені;

- б) не існують;
- в) залежать від кліматичних умов;
- г) домінують.

6. Що є визначальною ланкою у взаємовідносинах між людиною і біосферою?

- а) людина;
- б) природа;
- в) кліматичні умови;
- г) природний потенціал.

7. Прикладна економіка поділяється на наступні види:

- а) промислова;
- б) енергетична;
- в) сільськогосподарська;
- г) правильні всі відповіді.

8. На які види поділяються екосистеми за масштабами?

- а) загальнодержавні, регіональні та місцеві;
- б) земельні, морські, повітряні;
- в) макросистеми, мезосистеми та мікросистеми;
- г) виснажені, реально функціонуючі і заповідні.

9. Що являє собою поняття “біосфера”?

- а) область існування живих організмів;
- б) рослинний світ;
- в) тваринний світ;
- г) атмосферне повітря.

10. Перше узагальнення та формулювання визначення екології надано:

- а) Т. Мальтусом;
- б) А. Пігу;
- в) Е. Геккелем;
- г) Ч. Дарвіном.

Відповіді

Тема 1	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Аніщенко В.О. Основи екології: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2009. – 148 с.
2. Антонов А. Теоретичні проблеми державного регулювання природокористування в Україні / А. Антонов // Агросвіт. – 2008. – №3. – С. 39–44.
3. Божидарнік Т. Стратегічні пріоритети аграрного природокористування в регіоні / Т. Божидарнік // Економіка і держава. – 2007. – №4. – С. 12–15.
4. Бондур Т. Екологізація виробництва продукції рослинництва як фактор поліпшення її якості / Т. Бондур // Економіка АПК. – 2008. – №6. – С. 39–43.
5. Бохан А. Екологізація підприємства та активізація енергетичного потенціалу розвитку й життєзабезпечення суспільства / А. Бохан // Агросвіт. – 2008. – №6. – С. 38–43.
6. Гахович Н. Стан і проблеми екологізації промислового виробництва / Н. Гахович // Економіка України. – 2008. – №4. – С. 63–72.
7. Голіков А.П., Дейнека О.Г., Поздняков Л.О., Черномаз П.О. Регіональна економіка та природокористування / за ред. Голікова А.П.: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 352 с.
8. Голян В. Екологічні та природно-ресурсні чинники соціально-економічного піднесення: в пошуках нового формату раціонального природокористування / В. Голян // Агросвіт. – 2008. – №9. – С. 9–13.
9. Голян В. Сфера природокористування у сучасних умовах: системні суперечності ринкових трансформацій та проблеми управління / В. Голян // Агросвіт. – 2008. – №6. – С. 27–33.
10. Гуцуляк Ю. Сталий та екологічнобезпечний розвиток агроєкосистем в Україні / Ю. Гуцуляк // Землепорядний вісник. – 2009. – №3. –

- С. 24–30.
11. Державний комітет статистики України. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: ТОВ “Август-Трейд”, 2011. – 559 с.
  12. Жарова Л.В. Структурно-динамічна теорія розміщення продуктивних сил: теоретико-методологічні підходи до формування / Л.В. Жарова // Економіка та держава. – 2011. - №12. – С. 18-22.
  13. Пушківський В.Г. Інструменти регулювання екологічно сталого регіонального розвитку в ринкових умовах / В.Г. Пушківська // Агросвіт. – 2011. - №5. – С.11-16.
  14. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навч.посібник / В.Ф. Савченко. – К.: Кондор, 2012. – 342 с.
  15. Хвесик М. Інституціональні трансформації у сфері природокористування / М. Хвесик // Вісник аграрної науки. – 2008. – №7. – С. 55–60.

ТЕМА 2. ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ І СИСТЕМА ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Дайте та обґрунтуйте визначення екологічного моніторингу.
2. В чому полягають принципи і завдання моніторингу?
3. Яка відмінність між географічною, геохімічною та біологічною підсистемами моніторингу?
4. Охарактеризуйте чотири рівні проведення моніторингу.
5. З якою метою створюються пункти постійного спостереження (ППС) та пересувні екологічні лабораторії (ПЕЛ)?
6. Для чого потрібний екологічний аналіз функціонування суб'єктів господарської діяльності?
7. Охарактеризуйте стан екологічного аудиту в державі.
8. Для чого потрібно встановлювати та використовувати екологічні нормативи?
9. Які гранично допустимі концентрації шкідливих речовин у атмосфері?
10. Які чотири класи шкідливих речовин за ступенем небезпеки Ви знаєте?
11. Як проводять нормування якості води та ґрунтів?
12. Назвіть функції Міністерства охорони навколишнього природного середовища України.
13. Які спрямування екологічних робіт, що їх виконують інші державні структури в Україні?
14. Охарактеризуйте загальні проблеми екологічної ситуації в державі.
15. Визначте ситуацію та наслідки аварії на Чорнобильській АЕС.
16. Який екологічний стан атмосферного повітря в Україні?
17. Охарактеризуйте стан земельного фонду та водних ресурсів держави.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Стан екологічного моніторингу в Україні.
2. Екологічний моніторинг в розвинутих країнах світу.
3. Розвиток системи екологічної інформації в нашій державі.

4. Організаційна структура екологічного моніторингу в Україні.
5. Стан навколишнього природного середовища в Україні.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. До зони підвищеного екологічного ризику:

- а) території нашої держави не відносяться;
- б) належить вся територія держави;
- в) відноситься близько 80 % всієї території;
- г) належать зони, прилеглі до атомних електростанцій.

2. Нинішня екологічна ситуація в Україні зумовлена:

- а) наслідками функціонування командно-адміністративної системи в СРСР;
- б) складністю трансформаційних процесів у економіці;
- в) недоліками адміністративного устрою держави;
- г) помилками владних структур у проведенні екологічної політики.

3. Чи займається екологічними проблемами Державний комітет України із земельних ресурсів?

- а) не займається;
- б) це його єдина функція;
- в) є допоміжною структурою Міністерства аграрної політики та продовольства України;
- г) веде спостереження за землекористуванням.

4. Яка державна структура є провідною в організації роботи по охороні довкілля?

- а) Кабінет Міністрів України;
- б) Міністерство охорони навколишнього природного середовища України;
- в) Міністерство з надзвичайних ситуацій;
- г) Рада національної безпеки і оборони України.

5. Статистична звітність про охорону компонентів біосфери:

- а) фіксує дані проведеного моніторингу;
- б) надає випадки виявлення порушень;
- в) порівнює результати моніторингу із середньостатистичними;
- г) правильні всі відповіді.

6. Найбільш поширений екологічний норматив:

- а) абсолютно чисте повітря;
- б) не забруднена відходами підприємств вода;
- в) гранично допустима концентрація;
- г) ґрунти з високим вмістом гумусу.

7. Запровадження екологічного аудиту в Україні:

- а) не відбулося;
- б) відбулося одночасно із отриманням незалежності;
- в) є наслідком планової економіки;
- г) розпочалося після прийняття закону “Про екологічний аудит”.

8. Яку роль у підвищенні якості навколишнього природного середовища відіграє еколого - економічний аналіз?

- а) не стосується якості довкілля;
- б) підвищує рівень екологізації в господарській діяльності;
- в) впливає на соціальні фактори розвитку;
- г) сприяє міжнародному екологічному співробітництву.

9. Екологічний моніторинг у більшості розвинутих країн характеризується:

- а) діяльністю приватизованих структур;
- б) міжнародними екологічними спостереженнями;
- в) застосуванням автоматизованих методів спостереження;
- г) широкою участю громадськості.

10. Просторова одиниця для проведення екологічного моніторингу передбачає визначення кордонів відповідно:

- а) водозабору (басейну) ріки;
- б) території макроекономічного району;
- в) адміністративної області;
- г) рельєфу території.

Відповіді

Тема 2	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Аніщенко В.О. Основи екології: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2009. – 148 с.
2. Аніщенко В.О. Організаційні засади практичного впровадження екологічного аудиту на промислових підприємствах України / В.О. Аніщенко Т.А. Гоголь // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №1. – С. 160–163.
3. Голіков А.П., Дейнека О.Г., Поздняков Л.О., Черномаз П.О. Регіональна економіка та природокористування / за ред. Голікова А.П.: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 352 с.
4. Дишловий І.М. Розвиток туризму як стимулюючий фактор оздоровлення екологічної ситуації на території / І.М. Дишловий // Екологічний вісник. – 2010. – № 2. – С. 26-27.
5. Довгий С. Інформаційно-аналітичні складові у сфері раціонального природокористування у регіонах України / С.Довгий, О.Трофимчук Ю.Черепін // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №6. – С. 174–179.
6. Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвесик М.А. та ін. Екологія: Підручник. – К.: КНЕУ, 2005. – 371 с.
7. Дорош О. Екологічнобезпечний економічний розвиток сільських територій і територіальний землеустрій / О. Дорош // Замлевлпорядний вісник. – 2011. – №7. – С. 30-33.
8. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – Львів: “Магнолія 2006”, 2009 – 638 с.
9. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.
10. Онопрієнко Г.В. Шляхи вдосконалення державної політики України у галузі енергозбереження як основа підвищення експортного потенціалу України / Г.В. Онопрієнко // Держава та регіони. – 2007. – №3. – С. 315–318.
11. Паппу Т.Б. Формування концепції екологічного аудиту території / Т.Б. Паппу // Формування ринкових відносин в Україні. – 2011. – №7. –С. 169–174.
12. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник / В.Ф. Савченко. – К., 2012. – 342 с.
13. Сало І.В., Єпіфанов А.О. Регіональна економіка: Навчальний посібник. К.: Наукова думка, 1999. – 341 с.

14. Тищенко О.П. Методологічні основи формування та реалізації сучасної стратегії регіонального розвитку України / О.П. Тищенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №12(67). – С. 122–126.
15. Черчик Л. Оцінка сучасного стану та перспектив розвитку рекреаційного природокористування в Україні / Л. Черчик // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №6. – С. 180–186.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. В які роки та на базі яких принципів було сформовано механізм управління користуванням довкіллям у розвинутих країнах?
2. Які принципи найбільш доцільні для формування системи інструментів національної екологічної політики?
3. Назвіть причини відсутності зацікавленості підприємств у природоохоронній діяльності.
4. Що означає термін “третій рівень влади” у практичній діяльності країн Європейського Союзу?
5. В чому полягає суть терміна “деволюція”?
6. Вирішення яких питань включає в себе механізм природокористування на місцевому рівні?
7. Яка діяльність отримала назву “заходи морально-етичного впливу і переконання”?
8. В чому полягає мета фінансування діяльності механізму охорони навколишнього природного середовища?
9. Охарактеризуйте три типи економічних механізмів природокористування.
10. Що включає в себе система економічних інструментів охорони довкілля?
11. Які особливості механізму запобігання та відшкодування збитків Ви знаєте?
12. Яким законом закріплюються екологічні права та обов’язки населення?
13. Зробіть перелік законодавчих актів, що регулюють питання охорони та використання довкілля і діють в Україні в наші часи.
14. В чому полягає суть екологічної сертифікації?
15. Назвіть основні показники, стан яких визначається при добровільній сертифікації територій за екологічними вимогами.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Інструменти екологічного механізму природокористування та охорони довкілля.
2. Регіональні особливості механізму природокористування.
3. Економічні методи природокористування та охорони довкілля.

4. Законодавче і нормативне забезпечення охорони навколишнього середовища.

5. Сучасний стан та перспективи екологічної сертифікації в Україні.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. У яких системах може здійснюватись добровільна сертифікація?

- а) державній;
- б) недержавній;
- в) міжнародній;
- г) правильні відповіді у варіантах а) і б).

2. Основними недоліками чинного законодавства з охорони довкілля можна вважати:

- а) невідповідність екологічним нормативам ЄС;
- б) відсутність комплексності;
- в) суперечність багатьох законів;
- г) не врахування інтересів регіонів.

3. Якими чинниками гарантується право громадян на екологічну безпеку?

- а) моральними;
- б) економічними;
- в) юридичними;
- г) ринкової економіки.

4. Протягом останніх років державні витрати на охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів:

- а) збільшуються;
- б) скорочуються;
- в) залишаються на попередньому рівні;
- г) задовольняють існуючі потреби.

5. В реальній економіці країн переважають такі механізми природокористування:

- а) м'який, або "доганяючий";
- б) стимулюючий;

- в) жорсткий або пригнічуючий;
- г) сполучення окремих складових механізмів а) – в).

6. Термін “деволюція” означає:

- а) передачу влади на регіональний рівень;
- б) переважання екологічних факторів розвитку;
- в) міждержавне співробітництво в охороні довкілля;
- г) правильні усі відповіді.

7. На яких рівнях здійснюється реалізація механізму екологічної політики?

- а) державному;
- б) регіональному;
- в) місцевому;
- г) правильні всі відповіді.

8. В якому випадку підприємства повною мірою використовують інженерні методи охорони довкілля?

- а) їм це вигідно;
- б) не погіршується здоров'я працівників;
- в) цього вимагають принципи моралі та етики;
- г) впливають релігійні переконання.

9. Яким вченим визначено, що країни використовують біля 150 інструментів екологічної політики?

- а) Ч. Дарвіном;
- б) Д. Пірсом;
- в) В. Вернадським;
- г) Д. Кейнсом.

10. Механізм управління користуванням довкіллям у більшості розвинутих країн сформувався:

- а) на початку нашого тисячоліття;
- б) з початком розвитку капіталістичної формації;
- в) у 70-х роках ХХ століття;
- г) при впровадженні засад планово-адміністративної економіки.

Відповіді

Тема 3	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Аніщенко В.О. Основи екології: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2009. – 148 с.
2. Балджи М. Шляхи вдосконалення державного регулювання природокористування / М. Балджи // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №2. – С. 26–34.
3. Балджи М. Удосконалення організаційно-економічних механізмів управління комплексним природокористуванням / М. Балджи // Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”. – 2007. – №6. – С. 8–10.
4. Барбашова Н. Право на безпечне середовище: проблеми промислово розвинутого регіону / Н. Барбашова // Право України. – 2006. – №1. – С. 124–128.
5. Вишницька О.І. Екологічні інвестиції: сутність, класифікація, принципи та напрями реалізації / О.І. Вишницька // Вісник Сумського державного університету. Серія “ Економіка ”. – 2009. – №2. – С. 51–58.
6. Гаман П. Інструменти екологічної політики та їх вплив на рекреаційне природокористування / П. Гаман // Економіка та держава. – 2009. – №1. – С. 70–72.
7. Гаман П. Інструменти екологічної політики та їх вплив на рекреаційне природокористування / П. Гаман // Економіка та держава. – 2009. – №1. – С. 70–72.
8. Гаман П.І. Вплив інструментів екологічної політики України на ефективність використання природних рекреаційних ресурсів / П. Гаман // Держава та регіони. Серія «Державне управління». – 2008. – №3. – С. 54–58.
9. Голян В.А. Механізми раціоналізації водокористування в Україні / В.А. Голян // Економіка та держава. – 2007. – №11. – С. 39–43.
10. Голян В.А. Фіскальне регулювання природокористування: теоретико-методологічні засади врахування територіальних відмінностей рівня ресурсно-екологічної спрямованості податкових

- надходжень / В.А. Голян, В.М. Бардась // Економіка та держава, – 2011. - №10. – С.18-23.
11. Горевий В. Окремі питання щодо участі юридичних служб підприємств в економіко-правовому механізмі природокористування й охорони довкілля / В. Горевий // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №12. – С. 92–95.
  12. Гринів Л.С., Кічурчак М.В. Національна економіка: Навч. посібник. – Львів: “Магнолія 2006”, 2009. – 464 с.
  13. Державний комітет статистики України. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: ТОВ “ Август - Трейд ”, 2011. – 559 с.
  14. Дорогунцов С.І., Коценко К.Ф., Хвесик М.А. та ін.: Підручник. – К.: КНЕУ, 2005. – 371 с.
  15. Дубас Р. Економіка природокористування: Навчальний посібник. – вид. 2-е, стереотип. – К.: КНТ, 2009. – 448 с.
  16. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – Львів: “Магнолія 2006”, 2009 – 638 с.
  17. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.
  18. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник / В.Ф. Савченко. – К.: 2012. – 342 с.
  19. Сокур М.І. Удосконалення економічного механізму природокористування у промисловості / М.І. Сокур, П.Є. Гаврилов // Економіка і регіон. – 2009. – №2. – С. 32–36.
  20. Таранюк К.В. Розвиток фінансового механізму еколого-сбалансованого розвитку регіону / К.В. Таранюк // Вісник Сумського державного університету. Серія “ Економіка ”. – 2009. – №2. – С. 120 – 125.

ТЕМА 4. ЕКОНОМІЧНА І СОЦІАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. У зв'язку з чим виникла проблема економічної оцінки діяльності людини щодо впливу на природу?
2. В чому полягає загальна економічна оцінка екологічних витрат?
3. Які три етапи підходів до навколишнього середовища з економічних позицій Ви можете назвати?
4. Назвіть найбільш вагомі групи витрат, пов'язаних із забрудненням навколишнього середовища.
5. Визначте відмінності між моральними, престижними, естетичними і натуральними збитками від забруднення довкілля.
6. В чому полягає особливість соціальних збитків від забруднення довкілля?
7. Визначте відмінність економічних збитків від соціальних у природоохоронній діяльності.
8. Чим відрізняються розрахункові, попереджені, ліквідовані, можливі та потенційні збитки?
9. Які характерні особливості матеріального збитку, збитку життю і здоров'ю людей та збитку природним ресурсам і екологічним системам Ви можете назвати?
10. Вкажіть етапи оцінки економічного збитку від забруднення природного середовища.
11. Охарактеризуйте основні кількісні методи визначення величини економічного збитку від забруднення навколишнього середовища.
12. Які нормативні значення економічного збитку від забруднення викидами довкілля Ви можете назвати?
13. Чи використовується плановий підхід при забезпеченні природоохоронної діяльності?
14. Назвіть пріоритети охорони навколишнього середовища, визначені Верховною Радою України в Державній програмі охорони довкілля.
15. В чому полягає соціальний результат від природокористування?
16. Суму яких основних складових можна вважати

економічним результатом природоохоронних заходів?

17. Які основні функції має виконувати плата за забруднення середовища або інші форми псування природних ресурсів?

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Забезпечення ефективності природокористування в Україні.
2. Світовий досвід забезпечення ефективності природокористування на різних етапах розвитку суспільства.
3. Соціальний та економічний збиток від забруднення довкілля.
4. Економічна ефективність природоохоронних заходів.
5. Стимулювання раціонального природокористування в Україні.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. *Стимули економічного характеру, які змусять підприємства турбуватися про охорону природи і зменшення збитків:*
  - а) ефективні;
  - б) недоцільні;
  - в) поки що недостатні;
  - г) шкідливі.
2. *Ким у 1998 році було затверджено документ, який отримав статус Державної програми охорони довкілля?*
  - а) Кабінетом Міністрів;
  - б) Верховною Радою;
  - в) Президентом України;
  - г) Радою національної безпеки і оборони.
3. *Планування діяльності щодо фінансового забезпечення природоохоронних заходів:*
  - а) шкідливе;
  - б) не обов'язкове;
  - в) є атрибутом командно-адміністративної системи;
  - г) необхідне.
4. *Для розрахунку величини економічного збитку*

використовуються:

- а) інформація громадськості;
- б) міжнародні нормативи питомого збитку на одиницю викидів;
- в) дані органів виконавчої влади;
- г) дослідження наукових установ.

5. Які збитки характеризують окреме підприємство в частині нанесення шкоди довкіллю?

- а) локальні;
- б) континентальні;
- в) регіональні;
- г) разові.

6. Які збитки відносяться до соціальної групи збитків?

- а) моральні і престижні;
- б) естетичні і натуральні;
- в) соціальні;
- г) правильні усі відповіді.

7. Темпи вводу яких потужностей для охорони навколишнього природного середовища зросли в останні роки в Україні?

- а) очищення стічних вод на діючих підприємствах;
- б) очищення комунальних стічних вод;
- в) системи оборотного водопостачання;
- г) установки для уловлювання та знешкодження шкідливих речовин з відхідних газів.

8. В який період була науково визначена необхідність використання економічної оцінки природних ресурсів?

- а) початок 20-х років XX століття;
- б) кінець 50-х років XX століття;
- в) початок 80-х років XX століття;
- г) початок XXI століття.

9. Критерієм винесення рішень з приводу вибору стратегій використання навколишнього середовища слугує:

- а) економічна оцінка природних ресурсів;
- б) пошукові роботи на даній території;
- в) освоєння сучасних технологій ресурсокористування;
- г) наявність кваліфікованої робочої сили.

10. Екологічні наслідки господарської діяльності можна економічно оцінити:

- а) повністю;
- б) використовуючи балансові методи;
- в) частково;
- г) не оцінюються.

Відповіді

Тема 4	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Аніщенко В.О. Основи екології: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2009. – 148 с.
2. Голюков А.П., Дейнска О.Г., Поздняков Л.О., Черномаз П.О. Регіональна економіка та природокористування / за ред. Голюкова А.П.: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 352 с.
3. Голян В. Природокористування як сфера економічних відносин: суперечності та пріоритети / В. Голян // Економіка та держава. – 2007. – №6. – С. 20–22.
4. Голян В. Фіскальне регулювання природокористування через призму соціально-економічного піднесення регіону / В.Голян // Агросвіт. – 2008. – №14. – С. 24–31.
5. Грановська Л. Природокористування в умовах поліфункціональності територій: еколого-збалансований підхід / Л.Грановська // Економіст. – 2010. №12. – С.64-67.
6. Державний комітет статистики України. Статистичний щорічник України за 2010 рік / за ред. О.Г. Осауленка. – К.: ТОВ «Август-трейд, 2011. – 559 с.
7. Дубас Р. Економіка природокористування: Навчальний посібник. – (Вид. 2-е, стереотип.) – К.: КНТ, 2009. – 448 с.
8. Кислий В., Шевченко Г. Економічне значення та напрями використання регіональної рекреаційної ренти / В.Кислий, Г.Шевченко // Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». – 2008. –

№2. – С. 69–78.

9. Луців Н.Г. Принципи екологічної політики для стимулювання ефективного рекреаційного природокористування / Н.Г.Луців // Регіональна економіка. – 2009. – №3. – С. 152–158.

10. Майдуков Г. Природопользование: оценка эффективности / Г. Майдуков, С. Майдукова // Економічний вісник Донбасу. – 2008. – №4. – С. 74–80.

11. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – Львів: “Магнолія 2006”, 2009. – 638 с.

12. Мордвінова І. Економічне стимулювання раціонального природокористування в аграрній сфері / І.Мордвінова // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2008. – №4. – С. 134–140.

13. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.

14. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник / В.Ф. Савченко. – К., 2012. – 342 с.

15. Черевко Г.В., Яцків М.І. Економіка природокористування. – Львів: Світ, 1995 – 208 с.

ТЕМА 5. СВІТОВИЙ ДОСВІД І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Завдання для індивідуальної роботи студентів і підготовки до семінарських занять

1. Визначте негативні для природного середовища наслідки глобалізації.
2. Надайте інформацію щодо Програми ООН “Глобальна економічна перспектива”.
3. Охарактеризуйте фактори, які негативно впливають на стан природного середовища планети.
4. В чому полягає загрозливність ситуації із зменшенням заліснення територій континентів?
5. Які проблеми наявності питної води для населення Ви знаєте?
6. Вкажіть на причини зменшення біологічного різноманіття живого світу на планеті.
7. Підготуйте розповідь про наслідки для людства і природи аварії на Чорнобильській АЕС.
8. Коли розпочалася співпраця різних країн світу з екологічних питань?
9. Що Ви можете розповісти про діяльність Міжнародного союзу охорони природи і природних ресурсів (МСОП)?
10. Які рекомендації надано в “Хартії охорони природи”, прийнятій та Генеральній асамблеї МСОП у Ашхабаді в 1978 р.?
11. Які питання вирішує “Всесвітня стратегія охорони природи”, прийнята на Генеральній асамблеї МСОП у м. Ашхабаді у 1978 р.?
12. Назвіть відмінність екологічних проблем Європи від інших континентів.
13. Підготуйте розповідь про найбільш важливі завдання міжнародної екологічної політики.
14. Що Ви знаєте про принципи міжнародної екологічної політики?
15. Які два рівні міжнародної екологічної політики Ви знаєте?
16. Назвіть типові напрямки двостороннього співробітництва країн в галузі охорони довкілля.
17. Керуючись якими положеннями, наша держава здійснює

природоохоронну діяльність?

18. Які найбільш важливі пріоритети міжнародного співробітництва України у природоохоронній сфері?

19. Визначте спрямування подальшого посилення міжнародного співробітництва у природоохоронній сфері.

Тематика рефератів та контрольних робіт

1. Світові екологічні проблеми на сучасному етапі розвитку людства.
2. Особливості демографічної ситуації на різних континентах.
3. Природоохоронна діяльність у розвинутих країнах світу.
4. Міжнародне співробітництво в питаннях охорони довкілля.
5. Міжнародна природоохоронна діяльність як фактор розвитку України.

Тести

(обрати єдину правильну відповідь та занести у таблицю)

1. ***Фінансова допомога на розв'язання екологічних проблем від міжнародного співтовариства:***
  - а) отримується в достатніх обсягах;
  - б) не надається;
  - в) залежить від подолання нашою державою фінансово-економічної кризи;
  - г) значно менша, ніж допомога іншим країнам Центральної та Східної Європи.
2. ***Чи приєдналася Україна як незалежна держава до міжнародного процесу регулювання збереження якості природного середовища?***
  - а) не приєдналася через наявність фінансових проблем;
  - б) відразу приєдналася;
  - в) приєднається при входженні в ЕС;
  - г) це негативно вплине на взаємовідносини з іншими країнами.
3. ***Найбільш типові напрямки двостороннього екологічного співробітництва:***
  - а) обмін результатами досліджень;

- б) розробки фундаментального характеру;
- в) обмін вченими, спеціалістами і студентами;
- г) правильні усі відповіді.

4. *Останнім часом функції міжурядових організацій по забезпеченню співробітництва у вирішенні проблем навколишнього середовища:*

- а) неефективні в умовах ринкової економіки;
- б) значно розширилися;
- в) зменшилися;
- г) не існують.

5. *Забруднення навколишнього середовища, пов'язане з економічним зростанням, стало для США:*

- а) однією з основних проблем;
- б) стимулом для подальшого зростання;
- в) поштовхом для розв'язання гонки озброєнь;
- г) засобом зростання добробуту населення.

6. *Природоохоронною діяльністю Організація Об'єднаних Націй:*

- а) не займається в силу свого суто політичного спрямування;
- б) займається, починаючи із часу створення;
- в) займається, починаючи із 60-х років ХХ століття;
- г) планує зайнятися у майбутньому.

7. *Співпраця різних країн світу в екологічних питаннях розпочалася:*

- а) в епоху стародавньої Греції;
- б) з розвитком капіталістичної системи;
- в) завдяки планово-адміністративній економіці;
- г) у ХІХ столітті.

8. *Чисельність населення землі у ХХІ столітті:*

- а) залишається без зміни;
- б) зростає;
- в) зменшується;
- г) катастрофічно зменшується.

9. *На землі не має доступу до безпечної для здоров'я питної води:*

- а) 1,0 млрд чол. населення;
- б) все населення;
- в) проблеми не існує;
- г) населення Австралії.

10. Яку роль відіграють екологічні проблеми у розвитку людства на сучасному етапі?

- а) незначну;
- б) ніякої;
- в) стають все більш важливими;
- г) єдині, які впливають на розвиток.

Відповіді

Тема 5	Номер тесту	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Правильний варіант										

Рекомендована література

1. Балашов А.М. Міжнародні чинники та проблеми екологізації державного управління в Україні / А.М.Балашов // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – №23. – С. 74–77.
2. Гуцаленко О. Екологічне сільське господарство Польщі / О.Гуцаленко // Економіка АПК. – 2008. – №3. – С. 153–155.
3. Дишлюк В. Світовий досвід застосування природних методів очищення стічних вод та їх сільськогосподарського використання / В.Дишлюк // Агроекономічний журнал. – 2008. – №2. – С. 72 – 80.
4. Довбенко М. Теорема Коуза, Кіотський протокол та екологічні інвестиції для України / М.Довбенко // Економіка України. – 2009. – №11. – С. 65–75.
5. Дубас Р. Економіка природокористування: Навчальний посібник. – Вид.2-е, стереотип. – К.: КНТ, 2009. – 448 с.
6. Жарова Л. Економічні механізми Кіотського протоколу: можливості та загрози для України / Л.Жарова // Економіка України. – 2009. – №4. – С. 86–92.
7. Кучер О. Особливості охорони земель у США / О.Кучер // Землепорядний вісник. – 2008. – №1. – С. 53–58.
8. Манів З.О., Луцький І.М., Манів С.З. Регіональна економіка:

Навчальний посібник. – Львів: “ Магнолія 2006”, 2009 – 638 с.

9. Олійник Я.Б., Запотоцький С.П., Кононенко О.Ю., Мельничук А.Л., Пасько В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник. – К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2007. – 444 с.

10. Подобенко М. Еколого-економічне регулювання в контексті міжнародного досвіду та проблем глобальної конкурентоспроможності / М.Подобенко // Сіверянський літопис. – 2007. – №6. – С. 188–195.

11. Рідей Н. Міжнародні екологічні програми підготовки магістрів дослідницького спрямування НУБіП України спільно з ЄС / Н. Рідей, Ю. Рибалко // Освіта і управління. – 2009. – № 2. – С. 83–91.

12. Савченко В.Ф. Регіональна економіка: Навчальний посібник / В.Ф. Савченко. – К., 2012. – 342 с.

13. Флюд І.В. Теорія міжнародної торгівлі: екологізація поглядів / І.В.Флюд // Економіка та держава. – 2009. – №4. – С. 38–41.

14. Цибульський Ю. Проблеми міжнародно-правового забезпечення екологічного планування / Ю.Цибульський // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – №4. – С. 154–160.

15. Шомпол О. Загальнотеоретичні засади правових форм удосконалення законодавства України про екологічну безпеку в контексті міжнародно-правових зобов'язань / О. Шомпол // Юридична Україна. – 2009. – №7. – С. 95–101.

16. Шомпол О. Поняття “вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку” в контексті міжнародно-правових зобов'язань / О.Шомпол // Юридична Україна. – 2009. – №1. – С. 82–87.

ЗАГАЛЬНІ ТЕСТИ З ДИСЦИПЛІНИ “РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА”

(надати єдину правильну відповідь)

1. **Які взаємовідносини між виробничими відносинами та рівнем розвитку продуктивних сил є оптимальними?**
  - а) такі взаємовідносини не існують;
  - б) вони антагоністичні;
  - в) переважають виробничі відносини;
  - г) провідну роль відіграють продуктивні сили.

2. **Яким вченим визначено, що країни використовують біля 150 інструментів екологічної політики?**
  - а) Ч. Дарвіном;
  - б) Д. Пірсом;
  - в) В. Вернадським;
  - г) Д. Кейнсом.

3. **Запровадження екологічного аудиту в Україні:**
  - а) не відбулося;
  - б) введено одночасно із отриманням незалежності;
  - в) є наслідком планової економіки;
  - г) розпочалося після прийняття закону “Про екологічний аудит”.

4. **Просторова одиниця для проведення екологічного моніторингу передбачає визначення кордонів відповідно:**
  - а) водозабору (басейну) ріки;
  - б) території макроекономічного району;
  - в) адміністративної області;
  - г) рельєфу території.

5. **Входження України до певних економічних блоків:**
  - а) призведе до послаблення економічного потенціалу;
  - б) сприятиме розколу українського суспільства;
  - в) посилить сектор “тіньової” економіки;
  - г) надасть певні економічні переваги.

6. **На які цілі в основному спрямовані закордонні капіталовкладення?**
  - а) підтримку національного виробництва;
  - б) захоплення внутрішнього ринку товарів і послуг;

- в) посилення експортних можливостей національної економіки;
  - г) інноваційний розвиток країни і її регіонів.
- 7. Після вступу до СОТ ринок сільськогосподарської продукції в державі захищений від імпорту наступними факторами:**
- а) традиційні уподобання людей;
  - б) невисока купівельна спроможність населення;
  - в) значні транспортні витрати на доставку імпоротної продукції;
  - г) правильні усі відповіді.
- 8. Ядром Східного економічного району є:**
- а) м. Харків;
  - б) м. Полтава;
  - в) м. Суми;
  - г) підприємства машинобудування.
- 9. Шельф Чорного та Азовського морів має велику цінність як:**
- а) територія з рибними запасами;
  - б) акваторія ефективного судноплавства;
  - в) район зосередження родовищ нафти і газу;
  - г) шляхи сполучення з Грузією та Азербайджаном.
- 10. Ґрунти Поліського економічного району:**
- а) чорноземи з високим вмістом гумусу;
  - б) чорноземи з високою бальною оцінкою;
  - в) непридатні для ведення сільського господарства;
  - г) бідні на гумус і потребують постійного внесення добрив та вапнування.
- 11. Темпи розвитку промислового виробництва у регіонах:**
- а) рівномірні і залежать від загальних принципів державної економічної політики;
  - б) співпадають із загальними тенденціями глобалізації;
  - в) нерівномірні і залежать від територіального фактора;
  - г) залежать від податкової політики держави.
- 12. На якому рівні знаходиться забезпечення роботою жителів села?**
- а) в основному не забезпечені оплачуваною роботою;
  - б) працездатне населення у працездатному віці відсутнє;
  - в) їх задовольняє праця на присадибних ділянках;

г) вони поступово переходять на фермерський обробіток землі.

13. В чому Ви бачите результати впровадження Державної програми структурної перебудови?

- а) не дала результатів;
- б) мала значні досягнення;
- в) не була розроблена;
- г) не прийнята.

14. Яка роль регіонального планування економіки в умовах ринкових відносин?

- а) заважає ефективному ринковому середовищу;
- б) є потужним важелем регулювання;
- в) не впливає на соціально-економічний розвиток;
- г) функціонує для отримання об'єктивної статистичної інформації.

15. В чому полягає відмінність між поняттями “регіональна політика” та “регіональна економічна політика”?

- а) відмінності не існує;
- б) це комплексне поняття та його складова;
- в) це антагоністичні, абсолютно відмінні поняття;
- г) регіональної економічної політики на сучасному етапі не може бути.

16. Спеціалізація та обмін товарів у територіальному поділі праці в частині їх взаємодії характеризуються:

- а) тісним взаємозв'язком;
- б) антагоністичним протиріччям;
- в) домінуванням спеціалізації;
- г) переважанням обміну товарів.

17. Які розрахунки потрібні для вирішення питань територіального поділу праці?

- а) перспектив демографічного розвитку;
- б) балансові щодо окремих регіонів;
- в) платоспроможного попиту населення;
- г) потужностей окремих галузей.

18. Які підходи до визначення економічних районів Ви знаєте?

- а) економічний та адміністративний;

- б) сировинний і трудоворесурсний;
- в) екологічний та соціальний;
- г) загальнодержавний і регіональний.

19. Чим обумовлена закономірність територіального поділу праці?

- а) об'єктивною необхідністю взаємовигідного розвитку співробітництва;
- б) територіальним об'єднанням підприємств;
- в) реструктуризацією господарського комплексу;
- г) поєднанням централізованих та регіональних методів управління.

20. Критерієм винесення рішень з приводу вибору стратегій використання навколишнього середовища слугує:

- а) економічна оцінка природних ресурсів;
- б) пошукові роботи на даній території;
- в) освоєння сучасних технологій ресурсокористування;
- г) наявність кваліфікованої робочої сили.

21. Співпраця різних країн світу в екологічних питаннях розпочалася:

- а) в епоху стародавньої Греції;
- б) з розвитком капіталістичної системи;
- в) завдяки планово-адміністративній економіці;
- г) у XIX столітті.

22. Проблеми вдосконалення розвитку регіональної системи повинні вирішуватись:

- а) адміністративними методами;
- б) активною громадською діяльністю;
- в) програмним методом;
- г) повторенням досвіду країн Східної Європи.

23. Що є особливою умовою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України та її регіонів?

- а) удосконалення адміністративно-територіального устрою;
- б) ефективна зовнішньоекономічна діяльність;
- в) створення офшорних зон;
- г) виборність органів самоврядування.

24. Які взаємовідносини між виробничими відносинами та рівнем розвитку продуктивних сил є оптимальними?

- а) такі взаємовідносини не існують;
  - б) вони антагоністичні;
  - в) переважають виробничі відносини;
  - г) провідну роль відіграють продуктивні сили.
- 25. Інвесторами спільного підприємства можуть бути тільки:**
- а) фізичні особи іноземних держав;
  - б) будь-які іноземні суб'єкти господарювання;
  - в) міжнародні не фінансові організації;
  - г) акціонерні товариства.
- 26. Для завоювання сталих ніш на світовому ринку необхідно:**
- а) отримати субсидії держави;
  - б) заповучити експортні послаблення;
  - в) перевести зовнішньоекономічні зв'язки на довгострокову основу;
  - г) посилити вплив на ринки країн СНД.
- 27. З якими науками має прямий зв'язок регіональна економіка?**
- а) суспільні науки;
  - б) макроекономіка та суспільно-економічна географія;
  - в) технічні науки;
  - г) історичні науки.
- 28. В чому полягають завдання науки "Регіональна економіка"?**
- а) дослідження методів управління регіонами;
  - б) вивчення комплексного розвитку територіального господарства;
  - в) з'ясування зовнішнього середовища регіональної економіки;
  - г) правильні усі відповіді.
- 29. Останнім часом функції міжурядових організацій по забезпеченню співробітництва у вирішенні проблем навколишнього середовища:**
- а) неефективні в умовах ринкової економіки;
  - б) значно розширилися;
  - в) зменшилися;
  - г) не існують.
- 30. Забруднення навколишнього середовища, пов'язане з економічним зростанням, стало для США:**
- а) однією з основних проблем;
  - б) стимулом для подальшого зростання;

- в) поштовою для розв'язання гонки озброєнь;
- г) засобом зростання добробуту населення.

31. Що Ви знаєте про лісовий потенціал Карпатського економічного району?

- а) має велике значення;
- б) є сировиною для деревообробної промисловості;
- в) сприяє працевлаштуванню населення;
- г) правильні всі відповіді.

32. Яка головна відмінна риса депресивних регіонів?

- а) складна демографічна ситуація;
- б) тривала стагнація основних показників;
- в) невиконання екологічних нормативів;
- г) відсутність реформування промисловості.

33. Проектні роботи значних будівельних споруд в основному проводяться:

- а) у великих містах;
- б) безпосередньо будівельними організаціями;
- в) використовуються іноземні напрацювання;
- г) не виконуються у зв'язку з низьким попитом.

34. Які види працевлаштування найбільш поширені серед українських мігрантів?

- а) на престижні високооплачувані роботи;
- б) легальне;
- в) нелегальне;
- г) у країнах Південної Америки.

35. Кластерна модель розвитку вперше знайшла своє застосування:

- а) в країнах Південно-Східної Азії;
- б) в Сполучених Штатах Америки;
- в) в Україні;
- г) в Італії.

36. Визначте рівень взаємовідносин промислової кооперації із спеціалізацією:

- а) антагоністичні;
- б) незалежні;

- в) органічно пов'язані;
- г) характеризують одне і те ж саме поняття.

37. Хто виступає суб'єктами регіональної економічної політики?

- а) інституційні структури ринкової економіки;
- б) органи виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- в) банківська система держави;
- г) зовнішньоекономічні відносини регіонів.

38. Виберіть найбільш ефективні важелі впливу державної політики на господарський комплекс:

- а) відсутність державного втручання;
- б) вирішення ситуативних проблем;
- в) взаємодія державних та ринкових механізмів;
- г) керування в ручному режимі.

39. Чисельність населення за останні 20 років в Україні:

- а) збільшилась в частині жителів міст;
- б) значно скоротилася;
- в) залишилась без змін;
- г) змінилися пропорції між чоловічою та жіночою складовими населення.

40. Машинобудівний комплекс України характеризується таким чином:

- а) випускає переважно машини для сільського господарства;
- б) виробляє виключно легкові і грузові автомобілі;
- в) не витримає конкуренції з експортною продукцією;
- г) охоплює більше 20 важливих галузей.

41. На які основні групи поділяються всі головні показники розвитку регіонів?

- а) соціальні та економічні;
- б) демографічні;
- в) екологічні;
- г) правильні всі відповіді.

42. На основі якого критерію здійснюється економічне районування?

- а) поглибленого аналізу територіальної організації продуктивних сил;

- б) показників соціально-економічного розвитку;
- в) наявності інфраструктури ринкової економіки;
- г) створення вільних економічних зон.

43. До яких принципів відноситься надання переваги соціальним та економічним чинникам розвитку регіонів?

- а) регіональної політики України;
- б) політичних програм деяких найбільш впливових партій;
- в) діяльності законогарантійної влади;
- г) агропромислової політики держави.

44. Якого вченого вважають засновником регіоналістики?

- а) У. Ізарда;
- б) А. Сміта;
- в) П. Самуельсона;
- г) правильні усі відповіді.

45. Визначте один з основних законів регіональної економіки:

- а) переходу кількості в якість;
- б) сталого розвитку продуктивних сил регіонів;
- в) заперечення запереченням;
- г) про бюджет держави.

46. Що собою являє закономірність комплексного розвитку і розміщення продуктивних сил?

- а) поліпшення умов життя населення;
- б) найбільший ефект забезпечується найменшими витратами на розміщення об'єкта;
- в) поділ праці згідно кваліфікації, віку і статі;
- г) створення транснаціональних корпорацій.

47. Сучасна мережа економічних районів України:

- а) гальмує розвиток економічних процесів;
- б) не потрібна в умовах ринкової економіки;
- в) у цілому відповідає науковим критеріям економічного районування;
- г) не визначена.

48. Які чинники об'єктивно існують для виникнення реальних територіальних відмінностей у господарському комплексі?

- а) природні умови і ресурси;
- б) державна регіональна політика;
- в) самоврядування територій;
- г) застосування методів програмування.

49. Що відноситься до методів прямого економічного регулювання?

- а) податкова система;
- б) грошово-кредитні відносини;
- в) надання субсидій та субвенцій;
- г) закони та інші нормативні акти.

50. Яким факторам належить найбільш важлива роль у соціально-економічному розвитку регіонів?

- а) механізму впровадження державної регіональної політики;
- б) інвестиційній привабливості територій;
- в) мігрантам із далекого та близького зарубіжжя;
- г) менталітету титульної нації.

51. Економічне зростання держави стримує:

- а) відхід від планово-адміністративної економіки;
- б) складний екологічний стан промислових регіонів;
- в) відсутність необхідних кліматичних умов;
- г) заболоченість територій.

52. Що необхідно зробити, перш ніж розробляти заходи щодо соціально-економічного розвитку регіону?

- а) отримати іноземні інвестиції;
- б) провести аналіз стану розвитку;
- в) заслухати звіт уряду на Верховній Раді;
- г) вивчити світовий досвід з даного питання.

53. Розораність сільськогосподарських угідь в Україні:

- а) занадто висока;
- б) недостатня;
- в) потребує безвідвального методу обробки землі;
- г) вимагає збільшення поливного землеробства.

54. Чи займається екологічними проблемами Державний комітет України із земельних ресурсів?

- а) не займається;
- б) це його єдина функція;
- в) є допоміжною структурою Міністерства сільського господарства і продовольства;
- г) веде спостереження за землекористуванням.

55. Статистична звітність про охорону компонентів біосфери:

- а) фіксує дані проведеного моніторингу;
- б) надає випадки виявлення порушень;
- в) порівнює результати моніторингу із середньостатистичними;
- г) правильні всі відповіді.

56. Термін “деволюція” означає:

- а) передачу влади на регіональний рівень;
- б) переважання екологічних факторів розвитку;
- в) міждержавне співробітництво з охорони довкілля;
- г) правильні усі відповіді.

57. Які збитки відносяться до соціальної групи збитків?

- а) моральні і престижні;
- б) естетичні і натуральні;
- в) соціальні;
- г) правильні усі відповіді.

58. В який період була науково визначена необхідність економічної оцінки природних ресурсів?

- а) початок 20-х років ХХ століття;
- б) кінець 50-х років ХХ століття;
- в) початок 80-х років ХХ століття;
- г) початок ХХІ століття.

59. На землі не має доступу до безпечної для здоров'я питної води:

- а) 1,0 млрд чол. населення;
- б) все населення;
- в) проблеми не існує;
- г) населення Австралії.

60. На вирішення яких завдань була зорієнтована українська наука “Регіональна економіка” в радянський період?

- а) обґрунтування та забезпечення самостійності регіонів;
- б) розвиток у взаємодії з іншими країнами світу;
- в) виконання завдань планової економіки;
- г) правильні усі відповіді.

61. В чому полягає принцип вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів?

- а) рівномірність всіх форм власності;
- б) зближення територій за узагальненими показниками, які характеризують результативність їх господарської діяльності;
- в) спеціалізація виробництва;
- г) кооперування виробничих відносин підприємств.

62. Генеральна схема планування території України:

- а) застаріла і є наслідком командно-адміністративної системи;
- б) є складовою стратегії соціально-економічного розвитку;
- в) ліквідована разом із самою системою планування;
- г) не прийнята на державному рівні.

63. Основними факторами міжнародного поділу праці визначені:

- а) науково-технічний потенціал;
- б) інноваційний шлях розвитку;
- в) передові методи менеджменту та маркетингу;
- г) правильні усі відповіді.

64. Визначте основні цілі державної регіональної економічної політики розвинутих країн:

- а) економічне зростання, свобода, ефективність;
- б) повна рівність у розвитку всіх регіонів;
- в) задоволення потреб населення;
- г) розвиток внутрішнього споживчого ринку.

65. Коли розпочалося системне цілеспрямоване формування законодавчої бази, яка визначає державну регіональну економічну політику?

- а) після проголошення Україною незалежності;
- б) після прийняття Конституції України;
- в) процес все ще не розпочався;
- г) після вступу до Світової організації торгівлі.

66. В чому полягають структурні пропорції господарського комплексу?

- а) співвідношення між галузями;
- б) рентабельність виробничої діяльності;
- в) відношення економічної та соціальної сфер розвитку;
- г) ступінь впровадження складових ринкової економіки.

67. Яка класифікація природних ресурсів є правильною?

- а) рудні та нерудні;
- б) земельні і водні;
- в) природна та економічна;
- г) рекреаційні та стимулюючі.

68. До зони підвищеного екологічного ризику:

- а) території нашої держави не відносяться;
- б) належить вся територія держави;
- в) відноситься близько 80% всієї території;
- г) належать зони, прилеглі до атомних електростанцій.

69. Основними недоліками чинного законодавства з охорони довкілля можна вважати:

- а) невідповідність екологічним нормативам ЄС;
- б) відсутність комплексності;
- в) суперечність багатьох законів;
- г) не врахування інтересів регіонів.

70. Якими чинниками гарантується право громадян на екологічну безпеку?

- а) моральними;
- б) економічними;
- в) юридичними;
- г) ринкової економіки.

71. Для розрахунку величини економічного збитку використовуються:

- а) інформація громадськості;
- б) міжнародні нормативи питомого збитку на одиницю викидів;
- в) дані органів виконавчої влади;
- г) дослідження наукових установ.

72. Які збитки характеризують окреме підприємство в частині принесення шкоди довкіллю?

- а) локальні;
- б) континентальні;
- в) регіональні;
- г) разові.

73. Природоохоронною діяльністю Організація Об'єднаних Націй:

- а) не займається в силу свого суто політичного спрямування;
- б) займається, починаючи із часу створення;
- в) займається, починаючи із 60-х років ХХ століття;
- г) планує зайнятися у майбутньому.

74. Чи має перспективи виробництво продукції електронної промисловості в державі?

- а) ми не зможемо досягти рівня розвинутих країн;
- б) має великі перспективи;
- в) потрібне для галузей воєнно-промислового комплексу;
- г) держава задовольниться імпортом продукції.

75. Які нижня та верхня межа працездатного віку встановлені для чоловіків?

- а) 18 і 60 років;
- б) 18 і 55 років;
- в) законодавчо не обмежені;
- г) 16 і 60 років.

76. Якими видами транспорту забезпечується найбільша частка перевезення вантажів?

- а) морським і річковим;
- б) залізничним і автомобільним;
- в) трубопровідним;
- г) авіаційним.

77. Можливості командно-адміністративної системи в державному регулюванні регіонального розвитку:

- а) потребують подальшого використання;
- б) доповнюють принципи ринкової економіки;
- в) є невід'ємною складовою економічного зростання;

г) повністю вичерпані.

78. *Регіональний розвиток економіки України:*

- а) незадовільний;
- б) адаптований до ринкових умов господарювання;
- в) неприйнятний для нашої держави;
- г) можливий тільки в умовах постіндустріальної економіки.

79. *Який тип населення переважно проживає в Подільському економічному районі?*

- а) міське;
- б) сільське;
- в) хутірське;
- г) одноосібні висілки.

80. *Визначте роль Міжнародного валютного фонду у розвитку економіки України:*

- а) посилює процеси приватизації;
- б) поглиблює залежність нашої держави від Європейського Союзу;
- в) підвищує рівень зайнятості населення;
- г) є найбільшим серед міжнародних організацій кредитором.

81. *Яка роль трудового фактора у розвитку продуктивних сил?*

- а) не відіграє ніякої ролі;
- б) визначальна;
- в) забезпечує ефективне використання природних ресурсів;
- г) визначає форму власності на засоби виробництва.

82. *В чому полягає недосконалість переліку внутрішніх факторів сталого розвитку продуктивних сил?*

- а) ігнорують соціальні фактори розвитку регіону;
- б) не надають регіону достатньої самостійності у вирішенні економічних питань;
- в) не забезпечені фінансовою підтримкою держави;
- г) не стимулюють розвиток ринкових відносин.

83. *Перше узагальнення та формулювання визначення екології надано:*

- а) Т. Мальтусом;
- б) А. Пігу;

- в) Е. Геккелем;
- г) Ч. Дарвіном.

84. В яких умовах особливого значення набуває фактор ринкової кон'юнктури?

- а) при функціонуванні планової економіки;
- б) в екстремальних умовах війни та післявоєнної відбудови;
- в) не залежить від суспільно-політичної та економічної систем;
- г) в країнах ринкової і трансформаційної економіки.

85. В чому полягає суть сировинного фактора у розвитку економіки регіонів?

- а) підвищенні рівня технологічних процесів;
- б) ліквідації обмеженості водних ресурсів;
- в) наявності і визначенні корисних копалин, земельних ресурсів та природних умов;
- г) ефективному використанні ресурсів та ресурсозбереженні.

86. Яке відношення до економічних районів характерне для територіально-виробничих комплексів?

- а) вони є антиподами;
- б) здатні сформувати економічний район;
- в) це однорідні терміни;
- г) діють в різних економічних системах.

87. Основою спеціалізації господарського комплексу регіону виступає:

- а) переважання державних інтересів;
- б) пріоритет регіональних цілей;
- в) територіальний поділ праці;
- г) взаємодія всіх гілок і рівнів господарської влади.

88. В чому полягає зближення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів?

- а) створення єдиної енергетичної системи;
- б) отримання дотацій і субсидій;
- в) нівелювання відмінностей розвитку шляхом структурної перебудови господарств областей;
- г) участь регіонів у роботі міжнародних організацій.

89. Виберіть варіант, який визначає роль Міністерства економіки і торгівлі у розробці та здійсненні державної регіональної політики:

- а) погоджує дії всіх інших міністерств;
- б) керує економічними процесами у регіонах;
- в) відповідає за соціально-економічні показники розвитку регіонів;
- г) є центром і виконавчим органом у здійсненні політики.

90. Які помилки були допущені під час формування макроекономічної політики держави?

- а) невдало проведена приватизація;
- б) податкова система не зорієнтована на ринок;
- в) неврегульована діяльність природних монополій;
- г) правильні усі відповіді.

91. Запаси нафти і газу в Україні:

- а) мають перспективу подальшого збільшення видобутку у шельфі Чорного і Азовського морів;
- б) вичерпані;
- в) достатні для забезпечення шляхом експлуатації працюючих свердловин;
- г) потребують закриття через значну екологічну небезпеку.

92. Виробництво електроенергії на АЕС та ГЕС за останні роки:

- а) різко виросло;
- б) змінилось несуттєво;
- в) значно зменшилось;
- г) обмежується державою у зв'язку із шкідливою екологією.

93. Правовим підґрунтям взаємовідносин держави і регіонів є:

- а) законодавство щодо оподаткування юридичних і фізичних осіб;
- б) антимонопольне законодавство;
- в) Конституція і відповідні закони;
- г) державні стандарти.

94. Які основні галузі промисловості Донецького економічного району?

- а) вуглевидобувна і металургійна;
- б) хімічна;
- в) машинобудування;

г) воєнно-промисловий комплекс.

95. В структурі імпорту найбільше значення мають:

- а) нафта і газ;
- б) інформаційні технології;
- в) робоча сила із країн колишнього Радянського Союзу;
- г) правильні усі відповіді.

96. Визначте зовнішній фактор сталого розвитку продуктивних сил:

- а) експансія іноземного капіталу;
- б) гуманітарна допомога;
- в) вигідність гео економічного та геополітичного положення;
- г) правильні усі відповіді.

97. Що є визначальною ланкою у взаємовідносинах між людиною і біосферою?

- а) людина;
- б) природа;
- в) кліматичні умови;
- г) природний потенціал.

98. В реальній економіці країн переважають такі механізми природокористування:

- а) м'який або "доганяючий";
- б) стимулюючий;
- в) жорсткий або пригнічуючий;
- г) сполучення окремих складових механізмів а) – в).

99. Планування діяльності щодо фінансового забезпечення природоохоронних заходів:

- а) шкідливе;
- б) не обов'язкове;
- в) є атрибутом командно-адміністративної системи;
- г) необхідне.

100. Фінансова допомога на розв'язання екологічних проблем від міжнародного співробітництва:

- а) отримується в достатніх обсягах;
- б) не надається;

- в) залежить від подолання нашою державою фінансово-економічної кризи;
- г) значно менша, ніж допомога іншим країнам Центральної та Східної Європи.

ТЕМИ КУРСОВИХ РОБІТ

1. Предмет і завдання “Регіональної економіки”.
2. Основні принципи і методи дослідження дисципліни “Регіональна економіка”.
3. Теорії регіональної економіки та розміщення продуктивних сил.
4. Закономірності розміщення продуктивних сил та розвитку регіональної економіки.
5. Зв’язок між законами і закономірностями, зміст понять “закономірність”, “принцип”, “фактор”, їх об’єктивний характер.
6. Фактори розміщення і розвитку продуктивних сил та економіки регіонів.
7. Теоретичні основи районування.
8. Об’єктивний характер формування економічних районів.
9. Територіальна організація господарства.
10. Територіальний поділ праці як основна складова регіонального розвитку.
11. Спеціалізація та обмін товарів як складові територіального поділу праці.
12. Органічний зв’язок кооперації з розвитком спеціалізації виробництва.
13. Основні положення державної регіональної економічної політики.
14. Цілі і завдання державної регіональної економічної політики.
15. Сутність державної регіональної політики в Україні.
16. Сутність механізму реалізації регіональної політики держави.
17. Важелі державного регулювання економіки регіонів.
18. Регіональне планування і програмування.
19. Сутність та показники розвитку господарського комплексу.
20. Структура і ситуація в господарському комплексі.
21. Стратегічні пріоритети промислової політики.
22. Природний потенціал України.
23. Загальні питання розміщення населення.
24. Трудові ресурси як фактор розвитку економіки.
25. Загальні питання і підходи до розвитку міжгалузевих господарських комплексів.
26. Паливно-енергетичний комплекс України.
27. Металургійний комплекс.

28. Машинобудівний комплекс.
29. Хіміко-лісовий комплекс.
30. Будівельний комплекс.
31. Агропромисловий комплекс.
32. Комплекс транспорту і зв'язку.
33. Виробництво товарів широкого вжитку і тривалого користування.
34. Регіональні підходи до розміщення і розвитку міжгалузевих господарських комплексів.
35. Економічна система регіону як складова господарського комплексу держави.
36. Проблеми та шляхи соціально-економічного розвитку регіонів.
37. Аналіз показників та напрямків розвитку регіонів.
38. Економічні райони як поєднання споріднених економічних систем.
39. Донецький економічний район.
40. Карпатський економічний район.
41. Подільський економічний район.
42. Поліський економічний район.
43. Придніпровський економічний район.
44. Причорноморський економічний район.
45. Східний економічний район.
46. Центральний економічний район.
47. Підвищення ролі України у світових господарських зв'язках.
48. Участь держави у європейських та світових економічних структурах.
49. Іноземні інвестиції як фактор розвитку України.
50. Внутрішні фактори сталого розвитку України.
51. Зовнішні фактори сталого розвитку України.
52. Економічний потенціал регіону.
53. Теоретичні основи природокористування.
54. Завдання, методи та принципи раціонального природокористування.
55. Екологічнобезпечне використання природного потенціалу.
56. Екологічний моніторинг, аналіз та аудит.
57. Екологічні нормативи і стандарти, система екологічної інформації.
58. Стан довкілля в Україні.
59. Формування механізму природокористування.

60. Економічні методи сприяння охороні довкілля.
61. Законодавче забезпечення охорони навколишнього середовища.
62. Визначення соціального та економічного збитку від деградації довкілля.
63. Економічна та соціальна ефективність природокористування.
64. Економічне стимулювання раціонального природокористування.
65. Екологічні проблеми в глобалізованому світі.
66. Міжнародне співробітництво з питань охорони навколишнього середовища.
67. Участь України в міжнародній природоохоронній діяльності.